

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ida Hallenberg

Intagnas kontakter med omvärlden

- kriminalvårdens kontrollåtgärder i
förhållande till de mänskliga fri- och
rättigheterna

Examensarbete
20 poäng

Handledare
Helén Örnemark Hansén

Straffrätt

HT 2005

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
FÖRORD	7
FÖRKORTNINGAR	8
1 INLEDNING	9
1.1 Presentation av ämnet	9
1.2 Syfte	9
1.3 Avgränsningar	10
1.4 Metod och material	11
1.5 Disposition	11
2 BESLUT OM INTAGNAS KONTAKTER MED OMVÄRLDEN	13
2.1 Inledande bestämmelser	13
2.2 Grundläggande principer för beslutsfattande	13
2.3 Delegering av beslutsbefogenhet	14
2.4 Motivering av beslut	15
2.5 Möjlighet att överklaga	15
2.6 Förändringar?	16
2.7 Sammanfattning och kommentarer	17
3 BREVVÄXLING	18
3.1 Granskning av brev eller andra försändelser	18
3.2 Förändringar?	19
3.3 Sammanfattning och kommentarer	20
4 BESÖK	22
4.1 Beslut	22
4.1.1 Bevakat eller obevakat	23
4.2 Kontroll vid besök	24

4.3	Förändringar?	26
4.3.1	Vid kontrollen	26
4.3.2	Kontrollerade besök	27
4.3.3	Besöksrum som omöjliggör överlämnade	28
4.4	Sammanfattning och kommentarer	28
5	TELEFONSAMTAL	30
5.1	Beslut	30
5.2	Kontroll	30
5.3	Förändringar?	31
5.3.1	Vid kontrollen	31
5.4	Sammanfattning och kommentarer	32
6	ETT FÖRMÅNSSYSTEM?	33
6.1	Nuvarande system	33
6.2	Förändring till ett förmånssystem?	33
6.2.1	Besök	34
6.2.2	Telefonsamtal	35
6.3	Sammanfattning och kommentarer	35
7	MÄNSKLIGA FRI- OCH RÄTTIGHETER	37
7.1	RF	37
7.2	FN:s universiella deklaration om de mänskliga rättigheterna	37
7.3	EKMR	38
8	VILKA MÄNSKLIGA FRI- OCH RÄTTIGHETER KRÄNKES VID KONTROLLÅTGÄRDerna?	39
8.1	Relativa rättigheter	39
8.1.1	Inskränkning av de relativa rättigheterna	39
8.2	Rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens samt rätten att mottaga information	40
8.2.1	Inskränkning av rättigheterna	41
8.2.1.1	Särskilt om artikel 8:2 EKMR	42
8.3	Sammanfattning	42
9	GRANSKNING AV BREV	43
9.1	Inskränkning av RF	43

9.1.1	Praxis	43
9.2	Inskränkning av EKMR	44
9.2.1	Praxis	44
9.3	Sammanfattning och kommentarer	45
10	OMHÄNDERTAGANDE AV BREV	46
10.1	Inskränkning av RF	46
10.1.1	Praxis	46
10.2	Inskränkning av EKMR	46
10.2.1	Praxis	47
10.3	Sammanfattning och kommentarer	47
11	KONTROLL VID BESÖK	48
11.1	Inskränkning av RF	48
11.1.1	Praxis	49
11.2	Inskränkning av EKMR	49
11.3	Sammanfattning	50
12	AVLYSSNING AV TELEFONSAMTAL	51
12.1	Inskränkning av RF	51
12.2	Inskränkning av EKMR	51
12.2.1	Praxis	52
12.3	Sammanfattning	52
13	ANALYS OCH AVSLUTANDE KOMMENTARER	53
13.1	Inledning	53
13.2	Tre kontaktmöjligheter	54
13.3	Kontroll med hjälp av tvångsåtgärder i förhållande till RF och EKMR54	
13.4	Förändringarna inför framtiden?	56
13.5	Avslutning	57
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	59
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	62

Sammanfattning

Jag har valt att skriva min uppsats om intagnas kontakter med omvärlden. Inledningsvis behandlar jag på vilka grunder den lokala kriminalvårdsmyndigheten (KVM) fattar beslut om dessa kontakter och hur kontrollåtgärderna fungerar. Vidare går jag igenom på vilka punkter kontrollerna kan komma att kränka de mänskliga fri- och rättigheterna.

En förvaltningsmyndighet som kriminalvården har olika krav på sig när den fattar beslut om bl.a. intagnas kontakter med omvärlden. Den skall följa såväl legalitetsprincipen, objektivitetsprincipen, likhetsprincipen, proportionalitetsprincipen, som behovsprincipen, officialprincipen och självständighetsprincipen. Beslut inom en förvaltningsmyndighet delegeras även i huvudsak. Inom kriminalvården skall beslut som huvudregel fattas av kriminalvårdsstyrelsen (KVS), men kan delegeras till såväl kriminalvårdschefen som kriminalvårdsinspektören. För den intagne kan ett avslag av ett beslut ha mycket stor betydelse och det är därför mycket viktigt att beslutet är välformulerat och lätt att förstå. Motiveringsskyldighet för förvaltningsmyndigheter skall öka rättssäkerheten och göra lagen mer förutseende. Om beslutet går den intagne emot kan han/hon inom tre veckor från den dag han/hon fick del av beslutet överklaga till KVS. I sin tur kan KVS beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Den lokala KVM får genomföra granskning av den intagnes brev och annan försändelse om det krävs för att undersöka om de innehåller något otillåtet föremål. Granskning får även förkomma för att undersöka om brevet innehåller någon planläggning av brottslig verksamhet, avvikande eller något annat liknade förfarande. Granskning kan utföras genom att KVM genomlyser brevet, öppnar det men inte läser det eller öppnar det och läser det. KVM får dock inte genomföra granskningen mer ingående än nödvändigt.

Den intagne får ta emot besök på anstalten om det är lämpligt med hänsyn till anstaltsrutinerna, personaltillgången och de praktiska förutsättningarna. Innan den lokala KVM godkänner eller ger avslag på en ansökan om besök kontrolleras det om den intagne har misskött sig på anstalten. Även den som skall komma på besök till den intagne kontrolleras och då bl.a. i polisens misstanke- och belastningsregister. När KVM har beslutat om att ett besök får äga rum måste ställning tas till om det skall vara bevakat eller obevakat. Innan besöket äger rum på anstalten kan både den intagne och den besökande få genomgå kroppsvisitation och/eller kroppsbesiktning.

Intagnas möjligheter att telefonera från anstalterna följer i princip samma regler som möjligheten till att få ta emot besök. Den lokala KVM beviljar telefontillstånd när det är lämpligt och när den intagne och mottagaren av telefonsamtalet har genomgått ett antal kontroller. Om det är nödvändigt

med hänsyn till säkerheten får en tjänsteman avlyssna samtalet, men om detta sker måste den intagne vara medveten om det.

Enligt ett nytt förslag från kriminalvårdskommittén i ”SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård” skall det införas ett s.k. förmånssystem på anstalterna inom svensk kriminalvård. Anledningen till detta är att man bättre skall kunna tillvarata den intagnes motivation och egna ansvarstagande under anstaltsvistelsen. Systemet innebär att den intagne börjar sin verkställighet i den s.k. grundnivån, där han/hon får ett grundutbud av förmåner. Om den intagne sedan sköter sig på anstalten och följer bl.a. verkställighetsplanen tilldelas han/hon särskilda förmåner genom uppflyttning till en förhöjd nivå. Kommittén menar att det skall finnas fyra sådana nivåer. Både besök- och telefonkontakt är på förslag att vara med i förmånssystemet.

När den lokala KVM granskar de intagnas brev som kommer in till anstalten kränks dels rätten till skydd för undersökning av brev enligt 2:6 regeringsformen (RF) och dels rätten till skydd för förtrolig kommunikation enligt artikel 8 Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och mänskliga friheterna. (EKMR). Dessa rättigheter kan dock inskränkas enligt 2:12 RF och 8:2 EKMR. Om ett brev eller tidskrift stoppas av KVM till eller från en intagen innebär det inte bara ett intrång i rätten till förtrolig kommunikation utan även i informationsfriheten för den intagne enligt 2:1 2 p. RF och artikel 10 EKMR. Inskränkningar får dock även här göras, dels enligt 2:12-13 RF och dels enligt 10:2 EKMR.

När den lokala KVM utför tvångsåtgärder som kroppsvisitation och/eller kroppsbesiktning på intagna när de skall ha eller har haft besök kränks rätten till den kroppsliga integriteten enligt 2:6 RF. Att KVM trots detta kan utföra kontrollåtgärden har att göra med att även dessa rättigheter kan inskränkas enligt 2:12 RF. Skydd för kroppsvisitationer och kroppsbesiktning finns även i artikel 8 EKMR.

Det är absolut nödvändigt att den intagne vet om att hans/hennes telefonsamtal avlyssnas av KVM, annars strider det mot 2:6 RF. En sådan här avlyssning som den avlyssnade vet om kallas för en öppen avlyssning. Det som stagas i 2:6 RF är skydd mot hemlig avlyssning. Denna rättighet får idag endast inskränkas då en domstol beslutar att polisen får göra det på begäran av en åklagare. Skydd mot hemlig avlyssning finns även i artikel 8 EKMR.

Förord

Juridikstudiernas resa vid Lunds universitet har varit lång och har inneburit många både uppför och nedförs backar. Nu i och med denna uppsats är den slut och jag skall ut på en ny och spännande resa, som jag ännu inte vet vad den kommer att leda.

Jag vill börja med att rikta ett stort tack till min kära mamma, som under uppsatsens gång stöttat mig oerhört mycket, kommit med många idéer samt hjälpt mig med korrekturläsningen.

Jag vill även tacka min handledare Helén Örnemark Hansén som har bidragit med kommentarer och kritik, och under hela tiden varit tillgänglig, vilket har gjort att jag kommit framåt i mitt skrivande.

Lund, januari 2006

Ida Hallenberg

Förkortningar

BRÅ	Brottsförebyggande rådet
EKMR	Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (införd som svensk lag genom lag 1994:1219)
FL	Förvaltningslag (1986:223)
FN	Förenta Nationerna
INTIK	Intagnas telefoni i kriminalvård
JK	Justitiekanslern
JO	Justitieombudsmannen
KOS	Kriminalvård och statistik
KvaF	Förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt
KvaL	Lag (1974:203) om kriminalvård i anstalt
KVM	Kriminalvårdsmyndighet –en, -er, -erna
KVS	Kriminalvårdsstyrelsen
KVVFS	Kriminalvårdsverkets författningssamling
Prop.	Regeringens proposition
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RF	Regeringsformen (1974:152)
RFHL	Riksförbundet för hjälp åt narkotika- och läkemedelberoende
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Presentation av ämnet

Intagna i svenska anstalter har idag olika möjligheter att upprätthålla kontakter med de personer som för dem känns viktiga under deras anstaltsvistelse. Dessa kontakter anses främja de intagnas anpassning till samhället och därmed minska de skadliga följder som ett frihetsberövande kan leda till. Exempel på kontakter med omvärlden kan vara att den intagne efter prövning tillåts skriva brev, ta emot besök och/eller ringa telefonsamtal.

Innan någon form av kontakt beviljas utreder den lokala KVM om den intagne misskött sig. Exempel på misskötsamhet kan exempelvis vara kriminalitet i anstalten i form av insmuggling av otillåtna föremål som narkotika, vapen samt mobiltelefoner. För att förebygga detta använder sig KVM av olika kontrollåtgärder. Dessa kan i varierande utsträckning upplevas som integritetskränkande för den intagne. De kontrollåtgärder som används är bl.a. granskning av brev, kroppsvisitationer samt avlyssning av telefonsamtal. De ovan nämnda kontrollåtgärderna är egentligen varje svensk medborgare grundlagsskyddad mot. Dock kan inskränkningar i lag ske om vissa förutsättningar är uppfyllda.

Anledningen till att jag valt detta uppsatsämne är att jag själv arbetat inom kriminalvården på en sluten anstalt som kriminalvårdare under de två föregående somrarna. Under denna tid funderade jag ofta över på vilka juridiska grunder olika beslut fattades och vilka mänskliga fri- och rättigheter som jag egentligen kränkte i samband med de olika kontrollåtgärderna som jag utförde på de intagna exempelvis vid besök. Mot bakgrund av detta fann jag det mycket intressant att få ta mig an detta ämne för att få ökade kunskaper.

1.2 Syfte

Huvudsyftet med denna uppsats är att kartlägga den spänning mellan, å ena sidan, kriminalvårdens behov av att kontrollera de intagna vid deras kontakter med omvärlden, å andra sida, de mänskliga fri- och rättigheterna som varje medborgare är garanterad.

För att nå detta syfte avser jag utreda de tre vanligaste möjligheterna som en intagen har att ta kontakt med omvärlden från en sluten anstalt. De tre kontaktmöjligheterna jag belyser är brevväxling, besök- och telefonkontakt. Jag avser att utreda hur besluten och överprövningen kring dessa sker. Även vilka olika kontrollåtgärder KVM vidtar för att de ovan nämnda möjligheterna inte skall medföra någon form av brottslighet inom anstalterna. Detta sker genom att jag belyser vilka olika former av

tvångsåtgärder som används framförallt på de intagna men också på de personer som de intagna vill ha kontakt med.

Senare i uppsatsen kommer jag att analysera dessa kontroller i relation till RF och EKMR samt utreda vilka inskränkningar som görs i dessa lagar för den som är frihetsberövad.

Slutligen är mitt syfte att belysa framtida frågor som är under utredning inom kriminalvården. Jag har valt att beskriva den omstrukturering som i skrivande stund är på gång, dels enligt förändringen av kriminalvårdens organisation i ”propositionen (prop.) 2004/05:176 Kriminalvården - en myndighet”.¹ Dels enligt förändringen av KvaL i ”SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård”.² Där jag bl.a. har valt att redogöra för det nya förmånssystemet som har varit ett livligt diskuterat ämne.

Uppsatsen kommer fortsättningsvis alltså att ha en konstitutionell prägel, men tyngdpunkten ligger ändå på verkställigheten för den intagne och då inom det straffrättsliga området.

1.3 Avgränsningar

Vissa avgränsningar måste göras. Uppsatsen kommer främst att inriktas på den intagnes perspektiv och dennes rättigheter i samband med KVM:s kontrollåtgärder.

Av utrymmesskäl har som jag tidigare nämnt endast valt att belysa tre av de vanligaste möjligheterna en intagen har att ta kontakt med omvärlden från en sluten anstalt. Två kontaktmöjligheter som jag medvetet valt att avstå från att ta upp är dels de intagnas tillgång till Internet, detta på grund av att denna kontakt inte hör till de vanligaste och att alla intagna inte har tillgång till det. Samt dels avstå från vistelse utanför anstalt s.k. permissioner, för att detta sker just utanför anstalten och syftet med uppsatsen var att redogöra för kontaktmöjligheter från en sluten anstalt.

En ytterligare avgränsning är att uppsatsen kommer att handla om intagna på slutna anstalter och de kontakter med omvärlden som de har. Dessa skiljer sig ganska väsentligt från hur kontaktmöjligheterna är på öppna anstalter³ och häkten.

---

¹ Lagändringarna skall träda i kraft den 1 januari 2006 enligt ett e-mail från Justitiedepartementet.

² Bereds för närvarande inom regeringskansliet och blir förhoppningsvis i någon eller några delar en prop. eller lagrådsremiss under våren 2006. Detta enligt e-mail från Justitiedepartementet.

³ Landets anstalter är indelade sedan år 2001 i öppna respektive slutna anstalter. Denna indelning har gjorts med hänsyn till säkerheten. Ett exempel på detta är att en öppen anstalt inte har några krav på säkerhetshöjande byggnation eller teknik, medan en sluten anstalt måste ha metallstängsel, betongmur eller liknade. En öppen anstalt är vidare anpassad för arbete inom ramen för programverksamhet, frigivningsförberedelse och allmän omhändertagande till skillnad från slutna anstalter där resurserna istället måste inriktas på

De mänskliga fri- och rättigheterna enligt RF och enligt EKMR är många, jag kommer endast att belysa dem som har relevans för mitt ämne. Dessa är skyddet för den enskildes korrespondens, rätten till informationsfrihet, skyddet för den enskildes kroppsliga integritet samt skyddet mot hemlig avlyssning.

Den förändring av kriminalvården som är på gång just nu är mycket omfattande. Jag har därför här som ovan valt att analysera de förändringar som har relevans för mitt syfte. D.v.s. de intagnas kontakter med omvärlden, hur överprövningen kommer att ändras i lagen i och med de nya förslagen samt även det nya förslaget om det s.k. förmånssystemet.

1.4 Metod och material

För att uppnå det uppställda syftet kommer framförallt klassisk juridisk metod att tillämpas. Lagtext, förarbeten, doktrin och praxis används för att beskriva och analysera rättsläget. Lagar som behandlas är framförallt Förvaltningslagen (FL), Lag (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL), RF samt EKMR. Den doktrin som används är svensk litteratur om de mänskliga fri- och rättigheterna samt litteratur om kriminalvård i största allmänhet. För att öka förståelsen för hur det fungerar i praktiken använder jag dels de erfarenheter jag har fått efter att ha arbetat på en sluten anstalt, dels har jag under uppsatsens skrivande kunnat få ökade kunskaper genom att jag kunnat få svar på ett antal frågor som jag ställt till säkerhetsansvariga på den aktuella anstalten.

Vad som bör tilläggas är att det inte finns särskilt många oberoende källor som berör mitt valda ämne, utan de som finns att tillgå är skrivna inom kriminalvården. Därför kommer vissa delar av uppsatsen präglas av kriminalvårdens interna föreskrifter, vilka alltså ger deras egen tolkning av lagstiftningen.⁴

1.5 Disposition

Uppsatsen är upplagd enligt nedanstående och innehåller 13 kapitel. Efter varje kapitel avslutas detta i huvudsak med en sammanfattning och kommentarer, där jag presenterar för läsaren en konklusion och analys av det skrivna kapitlet.

Kapitel 2 ger en översiktlig genomgång av hur beslut fattas av förvaltningsmyndigheter och vilka krav som ställs på dessa beslut samt presenteras den förändring som är på gång inom kriminalvårdens

---

att förhindra rymningar, brottslig verksamhet, insmuggling, missbruk samt hot och våld (Hämtat från SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård, s. 305-308).

⁴ Det är svårt för kriminalvården att på ett objektivt sätt skriva hur det förhåller sig inom deras verksamhet. Liksom andra myndigheter finns det intressen som inte i alla avseenden stämmer överens med de intressen som allmänheten har.

organisation. Den information som läsaren får i detta kapitel vill jag att läsaren skall ha i åtanke när han/hon läser igenom uppsatsen.

De tre påföljande kapitlen, alltså kapitel 3, 4 och 5 innefattar en presentation av hur intagnas kontakt med omvärlden rent praktiskt går till samt vilka kontrollåtgärder den lokala KVM utför utifrån gällande och eventuellt kommande lagstiftning.

Efter det tar jag i kapitel 6 upp det lagda förslaget vad gäller det nya förmånssystemet samt hur detta system bl.a. kommer att påverka besök- och telefontillstånd.

Kapitel 7 innehåller en kortfattad presentation av de mänskliga fri- och rättigheterna enligt RF, Förenta staternas (FN) universella deklaration om mänskliga rättigheter samt i EKMR.

Kapitlet 8 innehåller en introduktion av vilka mänskliga fri- och rättigheter som kränks när KVM kontrollerar de intagnas kontakter med omvärlden, detta enligt RF och EKMR. Även på vilket sätt inskränkningarna i dessa rättigheter sker.

De senare kapitlen 9, 10 och 11 och 12 behandlar de kontrollåtgärder som KVM vidtar vid brevväxling, besök och telefonkontakt i förhållande till de mänskliga fri- och rättigheterna enligt RF och EKMR. Jag kommer även här behandla relevant praxis.

Uppsatsen avslutas till sist med kapitel 13. I detta analyserar jag den spänning som uppstår när kriminalvårdens behov av kontrollåtgärder ställs mot svenska medborgares rätt till skydd för sina mänskliga fri- och rättigheter. Jag ger även här mina avslutande kommentarer i ämnet.

2 Beslut om intagnas kontakter med omvärlden

2.1 Inledande bestämmelser

För beslut i ärenden inom kriminalvården gäller FL:s bestämmelser. FL är dock allmänt utformad för att så många olika områden som möjligt skall omfattas av den. En mer specifik reglering för respektive område finner man i speciallagstiftningen. FL är subsidiär i förhållande till speciallagstiftningen, vilket medför att KvaL har företräde då regler av samma slag förekommer i båda lagarna (3 § FL). KvaL gäller för den som dömts till fängelse samt den som ålagts fängelse som förvandlingsstraff för böter (1 § 2 st. KvaL).

2.2 Grundläggande principer för beslutsfattande

Förvaltningsmyndigheter och därmed kriminalvården måste vid sitt beslutsfattande följa olika grundläggande principer.

En av de grundläggande principerna i kriminalvården skall tillämpa i sitt beslutsfattande är *legalitetsprincipen* som återfinns i 1:1 RF. Denna reglerar att den offentliga makten skall utövas under lagarna. Detta innebär att alla offentliga organ, d.v.s. riksdag, regering, domstolar, förvaltningsmyndigheter och kommuner är bundna av grundlagarna och andra gällande lagar i sin verksamhet. Dock behöver inte förvaltningsmyndighetens beslutsfattande grunda sig direkt i lag, utan det kan räcka med en lägre författning. Det lägsta krav som ställs är att beslutet faller inom gränserna för myndighetens kompetensområde, vilket regleras i dess introduktion eller motsvarande föreskrifter.⁵

Två andra principer som fastslås i RF är *objektivitetsprincipen* och *likhetsprincipen*. Där det i 1:9 RF stadgas att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom offentlig verksamhet skall beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saklighet och opartiskhet. Mer konkret innebär objektivitetsprincipen och likhetsprincipen (det har länge diskuterats om det är en eller två principer) att en förvaltningsmyndighet i sin verksamhet inte får styras av andra intressen än dem de är ålagda att tillgodose och inte heller grunda sina beslut på andra omständigheter än dem som enligt gällande lagstiftningen skall beaktas. De får exempelvis inte ta hänsyn till oväsentliga omständigheter som den intagnes härstamning eller politiska åskådning.⁶

⁵ Strömberg Håkan, Allmän förvaltningsrätt, Liber Ekonomi, Malmö 2003, s. 64.

⁶ Strömberg, Allmän förvaltningsrätt, s. 66-67.

Proportionalitetsprincipen och *behovsprincipen* är principer som även förvaltningsmyndigheter måste ta hänsyn till då de fattar beslut, speciellt när det rör ett negativt beslut för den enskilde. Den först nämnda är en mycket omtalad princip och kan definieras med att de nackdelar som den enskilde får av beslutet skall stå i rimlig proportion med den nytta för det allmänna som beslutet syftar till. Dessutom skall den enskildes uppoffringar inte vara större än vad som kan motiveras av ett starkt allmänt intresse. Enligt behovsprincipen är det vidare av vikt att det inte används hårdare metoder än vad som verkligen behövs för att uppnå det avsedda resultatet.⁷

Officialprincipen är ytterligare en viktig princip inom den svenska förvaltningsrätten. Denna princip innebär att förvaltningsmyndigheter är skyldiga att utreda de ärenden som de handlägger. Självklart är ju att myndigheter innan de fattar beslut måste utreda de sakförhållanden som finns samtidigt som de måste klarlägga rättsläget. Frågan man kan ställa sig är hur långt denna skyldighet och ansvar egentligen sträcker sig.⁸

Den sista principen jag har tänkt redogöra för är *självständighetsprincipen*. Denna regleras i 11:7 RF, där det stadgas att ingen myndighet, inte heller regeringen eller kommunens beslutande organ får bestämma hur en förvaltningsmyndighet skall besluta i ärenden som rör myndighetsutövning⁹ mot enskild. En förvaltningsmyndighet skall alltså besluta självständigt och på eget ansvar, den får inte ta order från överordnad myndighet.¹⁰

2.3 Delegering av beslutsbefogenhet

Beslut som rör enskilda intagna på en anstalt skall som huvudregel fattas av KVS (58 § KvaL). KVS har dock med några få undantag möjlighet att delegera beslutsbefogenheten till den lokala KVM eller till någon tjänsteman inom kriminalvården. (19 § 1 st. KvaF). Vidare om KVS tillåter det kan även kriminalvårdschefen på den lokala anstalten överlämna åt annan tjänsteman oftast kriminalvårdsinspektören att fatta beslut i dennes ställe (19 § 3 st. KvaL). Av detta framgår att det alltså är vanligast att det är de lokala KVM som meddelar beslut i frågor som rör intagna. Då det gäller beslut om granskning av brev, samt besöks- och telefontillstånd vid den anstalt där jag arbetade beslutar den s.k. säkerhetsgruppen om detta.¹¹ KVS har dock alltid en möjlighet att ändra dessa beslut (61 § KvaL).

---

⁷ Strömberg, Allmän förvaltningsrätt, s. 68.

⁸ Marcussen Lena, Offentligrättsliga principer, Iustus förlag, Uppsala 2005, s. 169.

⁹ "Förvaltningsverksamhet som innebär utövning av befogenhet att för en enskild bestämma om förmån, rättighet, skyldighet, disciplinpåföljd, avskedande eller därmed jämförbart förhållande..." (Hämtad från Bengtsson Sture, Håstad Torgny; Lindblom Per-Henrik och Rylander Staffan, Juridikens termer, Almqvist Wiksell, Falköping 1993)

¹⁰ Strömberg, Allmän förvaltningsrätt, s. 65.

¹¹ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

2.4 Motivering av beslut

Förvaltningsrätten har till uppgift att skydda den svagare parten vid myndighetsutövning och styra myndigheten så att den enskilde lättare begriper varför myndigheten agerar som den gör. Denna skyldighet innebär bl.a. att ett förvaltningsbeslut skall innehålla en motivering som tydligt och klart redogör för de skäl som ligger till grund för beslutet. Detta ökar rättssäkerheten och gör lagen mer förutsägbar.¹² När ett beslut är motiverat underlättar det även för den enskilde om han/hon skall överklaga beslutet. Motiveringsskyldigheten ökar även förtroendet hos allmänheten för myndigheternas objektivitet.¹³

Angående motivering av beslut finns inga regler i KvaL därför får man använda sig av FL. Huvudregeln om beslutsmotivering finner man i 20 § FL, vilken just föreskriver att myndigheten skall ange de skäl som har bestämt utgången av beslutet. Motiveringen bör vara fullständig, d.v.s. vilka faktiska omständigheter som styr beslutet, och även vilka lagar och föreskrifter de grundar dessa omständigheter på.¹⁴ Från motiveringsskyldigheten stadgar dock 20 § FL vissa undantag, vilka jag inte närmare här tänkt gå in på.

Det är viktigt att ett beslut skrivs på ett språk som är lättillgängligt och som inte innehåller rättsliga begrepp som är obegripliga för gemene man. Många som är intagna i kriminalvårdsanstalt har svårt att läsa och skriva. En relativt stor del av de intagna har utländskt påbrå. Av de nyintagna på svenska anstalter år 2003 var exempelvis 26 % utländska medborgare.¹⁵

2.5 Möjlighet att överklaga

FL innehåller inte någon generell regel om beslutets överklagbarhet. Vilka beslut som kan överklagas framgår istället av dels en rad olika författningsbestämmelser, dels regler som vuxit fram ur praxis.

Den intagne som beslutet angår kan begära en prövning hos KVS om detta gått honom/henne emot (61 § KvaL). När det gäller beslut inom kriminalvården möter det oftast inga svårigheter att avgöra om ett beslut angår den överklagande eller gått honom/henne emot. Bestämmelsen kallas överprövning och innebär att ett statligt beslut kan begäras att bli prövat av närmast överordnade myndighet. KVS beslut i sin tur kan vidare överklagas till allmän förvaltningsdomstol (59 § 1 st. KvaL). Beslutet prövas då av länsrätt i det län där anstalten är belägen. Detta beslut kan vidare överklagas till kammarrätt och därifrån till Regeringsrätten. I de två överinstanserna krävs det dock prövningstillstånd, vilket mycket sällan beviljas.

---

¹² Strömberg, Allmän förvaltningsrätt, s. 117.

¹³ Hellner Trygve och Malmqvist Bo, Förvaltningslagen med kommentarer, Nordstedts juridik AB, Stockholm 2003, s. 210-211.

¹⁴ Strömberg, Allmän förvaltningsrätt, s. 117.

¹⁵ Kriminalvård och statistik (KOS) 2004, s. 61.

Enligt 23 § 1 och 2 st. FL skall den som vill överklaga ett beslut ge sitt överklagande skriftligt till den myndighet som har meddelat beslutet. Denna skrivelse skall då ha inkommit dit inom tre veckor från den dagen då klagande fått del av beslutet.

2.6 Förändringar?

Idag består kriminalvården av KVS, transporttjänsten samt 35 lokala KVM. I ”prop. 2004/05:176 Kriminalvården - en myndighet” har ett nytt förslag om kriminalvårdens organisation arbetats fram för att den skall bli en mer modern och effektiv verksamhet, präglad av rättsäkerhet och kvalitet. Förslaget är att kriminalvården skall bli *en ny myndighet*. Om detta förslag skulle gå igenom i riksdagen skulle det innebära att det inte kommer att finnas några myndighetsnivåer och att huvudkontoret (KVS) inte kommer att ha någon överordnad funktion. Detta skulle i sin tur kunna leda till att förutsättningarna för överprövning av beslut som rör enskilda intagna skulle försvinna, och besluten skulle alltså överklagas direkt till allmän förvaltningsdomstol. Denna utveckling anses inte önskvärd från flera håll och har därför övervägts i propositionen.¹⁶

I promemorian ”Kriminalvården - en myndighet”¹⁷ som utarbetats av KVS på uppdrag av regeringen föreslås att beslut som rör enskilda skall överklagas direkt till allmän förvaltningsdomstol. KVS menar att det inte finns något behov av ett överprövningsförfarande mer än det som finns enligt FL. Detta innebär att ett beslut kan ändras eller rättas av en myndighet i vissa särskilda fall om det innehåller en uppenbar oriktighet (26-28 §§ FL). Fortsättningsvis påpekar KVS att den överprövning som sker idag mycket sällan leder till att beslut ändras, eftersom besluten som fattas av de lokala KVM håller en god standard. Samtliga remissinstanser inom domstolsväsendet, samt Justitiekanslern (JK) är dock inte lika positiva till KVS förslag. De menar att det skulle leda till en kraftig måltillströmning till de allmänna domstolarna som inte vore önskvärd. Regeringen håller här med, den anser att den nya myndigheten skall åläggas att överpröva beslut som rör enskilda innan de överklagas till domstol. Detta leder till att ärenden blir handlagda snabbare och effektivare och att den enskilde får ytterligare en möjlighet att pröva beslutet. Regeringen menar även att kriminalvården i allmänhet har bättre kunskap än domstolarna i kriminalvårdsspecifika frågor vilka besluten ofta handlar om. Vidare bör nämnas att 85 % av besluten som har prövats av KVS, inte överklagas till domstol. Mot bakgrund av detta menar regeringen att det i alla högsta grad talar för att ett överprövningsförfarande skall finnas kvar. Det höga procenttalet visar att den enskilde oftast nöjer sig med en prövning.¹⁸ Sammanfattningsvis anser regeringen att en enskild skall få överpröva sitt ärende hos den nya myndigheten, och om inte detta sker kan inte beslutet överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det kan dock vara tillräckligt att beslutet överprövas

---

¹⁶ Prop. 2004/05:176 Kriminalvården – en myndighet.

¹⁷ Ju 2004/5909/KRIM.

¹⁸ Prop. 2004/05:176, s. 62-63.

av en annan tjänsteman på samma lokala KVM. Det behövs inte enligt regeringen finnas någon motsvarighet till KVS.¹⁹

2.7 Sammanfattning och kommentarer

En förvaltningsmyndighet som kriminalvården har olika krav på sig när den fattar beslut. Den skall följa såväl legalitetsprincipen, objektivitetsprincipen, likhetsprincipen, proportionalitetsprincipen, som behovsprincipen, officialprincipen och självständighetsprincipen. Beslut inom en förvaltningsmyndighet delegeras även i huvudsak. Inom kriminalvården skall beslut som huvudregel fattas av KVS, men kan delegeras till såväl kriminalvårdschefen som kriminalvårdsinspektören.

För den intagne kan ett avslag av ett beslut ha mycket stor betydelse och det är därför mycket viktigt att beslutet är välformulerat och lätt att förstå. Motiveringsskyldighet för förvaltningsmyndigheter skall öka rättssäkerheten och göra lagen mer förutseende. Om beslutet går den intagne emot kan han/hon inom tre veckor från den dag han/hon fick del av beslutet överklaga till KVS. I sin tur kan KVS beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Slutligen är det på förslag av regeringen att kriminalvården skall bli en ny myndighet. Jag tycker KVS resonemang med att överprövning inom kriminalvården skall tas bort är ganska märklig. Den anser ju bl.a. att det skall tas bort för att det oftast är så att beslutet inte ändras då KVS prövar det. Argumentet känns inte så genomtänkt tycker jag. Skall ett överprövningsförfarande tas bort för att inte besluten ändras? Det handlar ju om rättssäkerhet och den intagnes rätt att få det prövat igen. Att beslutet inte ändras kan ju tyda på att den lokala KVM sköter sitt arbete bra och fattar sina beslut med stor precision och noggrannhet. Ett överprövningsförfarande anser jag även bör finnas så att inte de allmänna förvaltningsdomstolarna får en allt för stor arbetsbörda.

---

¹⁹ Prop. 2004/05:176, s. 64-65.

3 Brevväxling

3.1 Granskning av brev eller andra försändelser

Granskning av den intagnes brev eller andra försändelser är en tvångsåtgärd som anses ge en betydande inskränkning i den personliga integriteten. Detta skall därför endast ske om det behövs av säkerhetsskäl och inte som ett led i arbetet med att anpassa den intagne till samhället.²⁰

Brev eller andra försändelser får granskas av den lokala KVM enligt 25-28 §§ KvaL. Granskningen kan omfatta genomlysning av försändelse i oöppnat skick, öppnande utan genomläsning eller öppnande och genomläsning av innehållet.²¹ För att en granskning skall få ske på en sluten anstalt krävs det att försändelsen undersöks och då med syftet att leta efter något *otillåtet föremål* (26 § 1 st. KvaL). Otillåtna föremål är sådana som inte får föras in eller innehas på en anstalt, exempelvis narkotika. Granskning får även ske om man har som syfte att undersöka om brevet eller försändelsen innehåller *planläggning av brottslig verksamhet*, avvikande eller något annat liknande förfarande. Exempel på detta kan vara en rymning. Denna granskning får dock endast ske i sluten anstalt stickprovsvis eller om det behövs med hänsyn till den intagnes särskilda förhållande (26 § 2 st. KvaL). Efter att undersökning skett av ett brev skall brevet förseglas och den intagne få reda på orsaken till varför granskning skett. Om särskilda skäl föreligger kan dock försändelsen kvarhållas (27 § 3 st. KvaL), sådana skäl kan vara att den innehåller information, vilken kan utgöra fara för någon annans liv eller hälsa eller innehålla uppgifter som kan påverka ordningen och säkerheten i anstalten.²² Exempel på detta kan vara att det finns uttalanden i försändelsen som uppmanar till brott eller direkt utgör brott. Det finns inte skäl att kvarhålla om exempelvis försändelsen innehåller anstötligt eller nedsättande språk.²³

Det förekommer också att KVM tar kopior av de brev och försändelser de granskat. Det kan även förekomma att en skriftlig översättning görs av den handling som granskats.²⁴

Enligt 27 § 1 st. KvaL skall granskningar av brev eller andra försändelser inte ske mer ingående än nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte. Granskning som har som syfte att leta efter otillåtna föremål medger alltså

---

²⁰ Prop. 1974:20 Lagstiftning om kriminalvård i anstalt m.m., s. 93.

²¹ Prop. 1974:20, s. 138.

²² KVVFS 2005:2 Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt, s. 10.

²³ SOU 2005:54, s. 499.

²⁴ SOU 2005:54, s. 505.

inte en automatisk rätt till att exempelvis läsa igenom brevet.²⁵ I 2 st. samma paragraf regleras att den intagne bör vara närvarande då KVM öppnar brevet, men endast om det anses lämpligt.

I slutet av 26 § KvaL ges en möjlighet till restriktioner avseende kontakter genom brev när den intagne är under ett pågående disciplinärende. Denna regel kan man säga motsvarar den som gäller för restriktioner vid häktning. I 26 § KvaL uppställs krav på oundgänglig nödvändighet i förhållande till att utredningen inte skall äventyras.

Regler om granskning av brev enligt KvaL gäller dock inte brev mellan intagen och svensk myndighet, internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda eller advokat. Sådant brev skall vidarebefordras utan granskning, dock kan det granskas om det misstänks att uppgiften är oriktig (25§ KvaL).

3.2 Förändringar?

I ”SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård” som har utarbetats av kriminalvårdskommittén föreslås en del förändringar vad gäller granskning av brev.

Granskning av brev och andra försändelser anser kommittén endast skall få komma ifråga när det är nödvändigt. Dock finns det ett stort intresse av att hålla anstalterna fria från narkotika och olika former av kriminell verksamhet. Granskning bör enligt kommittén endast ske i syfte att upprätthålla ordning och säkerhet. D.v.s. genom att arbeta preventivt är strävan att försöka förhindra att intagna under anstaltstiden planerar eller leder brotlig verksamhet eller sätter säkerheten i fara genom att exempelvis förbereda rymningar eller ta emot narkotika eller andra otillåtna varor. Enligt kommittén bör detta syfte klart framgå av lagen. Detta för att uppfylla RF:s krav men även de i EKMR.²⁶

En åtgärd som kommittén även diskuterar är att man endast bör ge den intagne innehållet i försändelsen och inte överlämna själva kuvertet. Orsaken till detta är att det förekommer att narkotika smugglas in till den intagne under frimärket. Enligt RF:s regler bör man dock undvika att bara överlämna delar av försändelsen. Det som visserligen skulle kunna uppväga att den intagne inte får kuvertet är att försändelsen alltid skulle kunna öppnas i den intagnes närvaro. Problemet är emellertid att det inte är praktiskt genomförbart på alla anstalter.²⁷

Idag finns som tidigare nämnts en möjlighet för KVM att kvarhålla ett brev eller försändelser som har granskats. Om ett kvarhållande av ett brev sker skall den intagne bli informerad om det. Kommittén menar dock att det skall

---

²⁵ KVVFS 2005:2, s. 10.

²⁶ SOU 2005:54, s. 496.

²⁷ SOU 2005:54, s. 497-498.

finnas undantag från denna regel exempelvis om en underrättelse skulle kunna skada en förundersökning²⁸ eller om det finns anledning att överlämna försändelsen till polismyndighet.²⁹

Kommittén anser även att kopior och översättningar av granskade brev och försändelser skall förstöras så snart de inte längre behövs.³⁰

När det gäller brev mellan en intagen och exempelvis dennes advokat som skall vidarebefordras utan granskning har kommittén den uppfattningen att lagen är alltför restriktiv. Detta p.g.a. att det ofta förekommer att intagna använder sig av myndighetskuvert för att dölja rätt avsändare. Därför vill kommittén att det skall vara en lägre misstankenivå för att KVM skall få granska dessa brev. Idag skall det skäligen kunna misstänkas att uppgiften är oriktig, men kommittén anser det skall räcka med att det skall finnas anledning att anta att uppgiften är oriktig.³¹

Slutligen anser kommittén att det bör vara av ordnings- eller säkerhetsskäl som man avgör huruvida granskningen på en viss anstalt skall ske regelmässigt eller bara stickprovvis. Detta till skillnad från hur det är idag där KVM i varje enskilt fall avgör hur granskningen skall gå till. Enligt kommitténs mening skulle granskningen ske mer effektivt och syftet lättare uppnås om kriminalvården kunde använda generella regler för olika grupper av intagna. Detta borde bemyndigas från regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att utfärda bestämmelser här om. Dock menar kommittén att det alltid bör finnas möjlighet att frångå bestämmelserna och ha en mer ingående granskning av brevet eller försändelsen i det enskilda fallet.³²

3.3 Sammanfattning och kommentarer

KVM får genomföra granskning av den intagnes brev eller annan försändelse om det krävs för att undersöka om de innehåller något otillåtet föremål. Granskning får även ske i syfte att undersöka om brevet innehåller någon planläggning av brottslig verksamhet, avvikande eller något annat liknade förfarande. Granskningen kan ske genom att man genomlyser brevet, öppnar det men inte läser det eller öppnar det och läser det. KVM får dock inte genomföra granskningen mer ingående än nödvändigt.

Vad jag kan tycka efter att studerat bestämmelserna kring brevväxling är att de är ganska godtyckligt utformade. Brev får på en sluten anstalt exempelvis granskas för undersökning om de innehåller något otillåtet föremål. I så fall skulle man från den lokala KVM:s sida alltid kunna säga att man hade misstanke att det fanns ett otillåtet föremål i försändelsen. Jag anser att man kanske borde göra en riskbedömning av de intagna istället. Det skulle kunna

---

²⁸ SOU 2005:54, s. 504.

²⁹ SOU 2005:54, s. 507.

³⁰ SOU 2005:54, s. 506.

³¹ SOU 2005:54, s. 500.

³² SOU 2005:54, s. 508-509.

ske genom att KVM kartlägger de intagna utifrån vad det finns för potentiella risker att de exempelvis skulle kunna planera en rymning. Därför anser jag som kommittén att man borde ha generella regler för definierade grupper av intagna då det gäller bl.a. brevgranskning. Detta för att inte alla intagna skall drabbas för att någon eller några missköter sig.

Jag håller även med kommittén då de anför att det skall räcka med en lägre misstankenivå för att KVM skall få granska brev mellan intagna och exempelvis deras advokater. Detta på grund av att intagna ibland använder sig av KVM:s kuvert då de skall skicka brev till sina anhöriga och vänner. Dessa kuvert är egentligen avsedda att användas när de intagna skall skicka brev till sina advokater eller till myndigheter. Men anledningen till att de intagna använder sig av KVM:s kuvert är att de då kan skriva vad de vill i breven eftersom breven oftast undgår granskning.

4 Besök

4.1 Beslut

För att intagna skall kunna upprätthålla kontakter med anhöriga och vänner kan de ansöka om att få ta emot besök på anstalten. Det är alltid den intagne som ansöker om att få ta emot besök, den som vill hälsa på kan alltså inte ansöka om det själv.³³ Vid varje ansökan om besök måste KVM göra en individuell prövning.³⁴

Huvudregeln för besök finns i 29 § KvaL. Här stadgas att en intagen får ta emot besök i den utsträckning det är *lämpligt*. Det innebär att besök tillåts i den utsträckning anstaltsrutinerna, personaltillgången och de praktiska förutsättningarna medger det.³⁵ Intagna kan dock vägras besök om det kan äventyra säkerheten i anstalten eller kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den intagne eller annan (29 § 1 st. KvaL). De fastställda reglerna som begränsar besök skall dock tillämpas restriktivt, eftersom de ovan nämnda riskerna kan motverkas genom att man låter besöket vara bevakat.³⁶ En intagen kan även bli vägrad besök om denne har misskött sig i anstalten, t.ex. missbrukat narkotika eller vägrat lämna urinprov. Detta får dock inte utgöra grund för ett generellt beslut att vägra den intagne besök. Om den intagne är avskild från andra intagna enligt 50 § KvaL under exempelvis en utredning av ett disciplinärende får besök vägras ”i den utsträckning det är oundgängligen nödvändigt för att syftet med utredningen inte skall äventyras” (29 § 1 st. KvaL). En prövning av KVM skall även göras om det kan antas att den intagne kan försöka påverka den besökande att införa otillåtna föremål i anstalten.³⁷

Förutom att den intagnes förutsättningar för besök skall vara uppfyllda skall även den besökande kontrolleras. Det undersöks om den besökande är dömd eller misstänkt för brottslig verksamhet. I den utsträckning det krävs skall upplysningar också inhämtas om den besökandes personliga förhållanden i övrigt (29 § 2 st. KvaL). Kontrollen av den besökande kan ske genom att KVM kontrollerar bl.a. misstanke - och belastningsregistren, i kriminalvårdens s.k. säkerhetsregister eller genom kontakt med andra myndigheter. Detta skall ske före det första besöket och sedan återkommande. Om det av denna kontroll framkommer att den besökande verkställer ett fängelsestraff eller kriminalvård i frihet skall besök inte beviljas om inte mycket starka skäl talar för det. Starka skäl kan vara om den besökande är nära anhörig till den intagne eller att den intagne inte har några besök förövrigt. Till nära anhörig räknas exempelvis maka, make,

---

³³ KVS, Kriminalvård i Sverige 2003, s. 15.

³⁴ KVVFS 2005:2, s. 11.

³⁵ Prop. 1974:20, s. 142.

³⁶ Prop. 1974:20, s. 142.

³⁷ KVVFS 2005:2, s. 11.

fästman/fästmö, barn, föräldrar eller syskon.³⁸ Vad som räknas som nära anhörig varierar dock mellan olika anstalter.³⁹ Om en nära anhörig brutit mot besöksreglerna genom att t.ex. insmuggla otillåtna föremål kan denne däremot tillfälligt vägras besök.⁴⁰ Den vanligaste orsaken till att ett besök vägras är att besökaren är dömd för ett brott och har själv avtjänat ett fängelsestraff.⁴¹

Mot bakgrund av det kontrollbehov som finns vid besök måste antalet besökare till den intagne begränsas. Det är upp till varje enskild anstalt att upprätta efter sina förhållanden lämpliga besöksrutiner.⁴² Exempelvis på den slutna anstalt där jag arbetade finns dock ingen begränsning i antalet besökare en intagen kan få beviljat att ta emot, detta ansåg de säkerhetsansvariga dock skulle vara önskvärt.⁴³

4.1.1 Bevakat eller obevakat

Efter att KVM har kontrollerat den intagne och den besökande skall det beslutas om besöket skall vara obevakat eller bevakat.

Besöket skall vara bevakat om det är påkallat med hänsyn till säkerheten.⁴⁴ T.ex. kan detta vara lämpligt om den besökande är nära anhörig men verkställer kriminalvård i frihet⁴⁵, om det är frågan om en medgärningsman, om man kan anta att nya brott skall planeras eller att det är frågan om att den besökande är en missbrukare.⁴⁶ Dock skall bevakade besök bara förekomma i undantagsfall, p.g.a. det obehag som en sådan kontroll kan innebära för alla inblandade parter.⁴⁷ Den vanligaste orsaken till ett bevakat besök är att en nära anhörig till den intagne är dömd för ett brott.⁴⁸

Ett obevakat besök är precis som det låter, ett besök där den intagne och den besökande träffas själva i ett besöksrum. Ett bevakat besök däremot är då en tjänsteman från anstalten är närvarande vid besöket och lyssnar av samtalet. Samtalet skall då föras på ett språk som tjänstemannen behärskar. Om det behövs skall en tolk anlitas.⁴⁹ Den intagne och den besökande får enligt min egen erfarenhet heller inte under ett bevakat besök vidröra varandra.

På vissa anstalter finns förutom besöksrum även besökslägenheter. Där kan den intagne vistas en längre tid tillsammans med sina anhöriga och då under mer hemlika förhållanden. För att detta skall kunna ske krävs dock att den

---

³⁸ KVVFS 2005:2, s. 11-12.

³⁹ SOU 2005:54, s. 512.

⁴⁰ KVVFS 2005:2, s. 11-12.

⁴¹ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

⁴² KVS, Säkerhet och bevakning - Grundläggande personalutbildning, 2000, s. 30.

⁴³ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

⁴⁴ Prop. 1974:20, s. 143.

⁴⁵ KVVFS 2005:2, s. 11.

⁴⁶ KVS, Säkerhet och bevakning - Grundläggande personalutbildning s. 30.

⁴⁷ Prop. 1974:20, s. 143.

⁴⁸ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

⁴⁹ KVVFS 2005:2, s. 12.

intagne tidigare har medgivits obevakat besök med den besökande. Besök i besökslägenhet är främst avsedd för intagna med lång verkställighet och som inte har obevakade permissioner. Besök av barn har här även prioritet.⁵⁰

4.2 Kontroll vid besök

Möjligheten till besök är mycket värdefullt för den intagne. Detta för att dels hålla kontakt med de personer som är viktiga för honom/henne samt dels ge en möjlighet att bryta den isolering som ett fängelsestraff innebär. Men samtidigt är besöken även en vanlig införselväg för narkotika. Risk finns att besökaren förvarar narkotika i någon kroppshålighet där den är svår att upptäcka vid en ytlig kroppsbesiktning. Narkotikan kan sedan överlämnas till den intagne som antingen gömmer den i någon kroppshålighet eller sväljer den. Ett annat problem med besök är att en intagen som inte missbrukar kan hotas av andra intagna eller få pengar för att smugga in narkotika. För att försöka hindra detta kontrolleras både den intagne och den besökande innan ett besök får äga rum.⁵¹

De vanligaste kontrollerna som sker av den intagne i samband med besök är tvångsåtgärderna kroppsvisitation, ytlig kroppsbesiktning och olika provtagningar.

Den intagne får kroppsvisiteras då han/hon skall ta emot eller har haft ett obevakat besök (52 a § 1 st. 2 p. KvaL). Detta skall ske vid en sluten anstalt om det inte är uppenbart obehövligt (52 a § 2 st. KvaL). Begreppet *kroppsvisitation* definieras i 28:11 3 st. Rättegångsbalken (RB) och med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat personen bär på sig samt av väskor och paket och andra föremål som någon har med sig.

Även *kroppsbesiktning* av den intagne får ske då han/hon skall ta emot eller har haft obevakat besök (52 b § 1 st. KvaL). Begreppet kroppsbesiktning regleras även det i RB. I 28:12 2 st. RB regleras att kroppsbesiktning avser undersökning av människokroppens yttre och inre delar samt tagande av prov från människokroppen och undersökningar av sådana prover. En kroppsbesiktning får inte utföras så att den undersökte riskerar framtida ohälsa eller skada. En form av kroppsbesiktning är ytlig kroppsbesiktning den innebär en okulär besiktning av den nakna kroppen. Fotsulorna, handflatorna, armhålorna och huvudhåret får kontrolleras. Kontrollanten får dock inte vidröra den undersöktes kropp eller uppmana honom/henne att inta speciella ställningar så att andra delar av kroppen kan granskas. Skillnaden mellan kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning är alltså att vid kroppsvisitation får man inte titta på den nakna kroppen, utan bara be den intagne klä av sig och sedan ge honom/henne ombyteskläder. En annan form av kroppsbesiktning är ordinär kroppsbesiktning. Den innebär att den som undersöks får uppmanas att inta sådana kroppsställningar så att dolda

---

⁵⁰ KVS, Kriminalvård i Sverige, s. 15.

⁵¹ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

delar av kroppen blir åtkomliga för besiktning. I samband med kroppsbesiktning är det tillåtet om undersökningen kräver det att man vidrör den undersöktes kropp.

Kroppsbesiktning avser alltså en undersökning av kroppens såväl inre som yttre delar men kan även innefatta undersökningar av olika kroppsprodukter t.ex. avföring, urin, blod och utandningsprov.⁵² Idag har KVM en generell möjlighet att genomföra undersökningar av kroppsprodukter. Varje enskild anstalt får utforma sina egna regler för när de olika undersökningarna skall ske.⁵³ I 52 d § KvaL regleras bara att en intagen är skyldig att lämna blod-, -urin, eller utandningsprov på uppmaning om inget annat föranleds av medicinska eller liknande skäl. Enligt egen erfarenhet utför KVM exempelvis ett urinprov då den intagne haft ett längre besök i besökslägenheten. Det finns utarbetade riktlinjer för hur detta urinprov skall tas. Urinprovet skall utföras med stor noggrannhet för att minska risken för manipulation av urinprovet samt annat som kan minska provens tillförlitlighet. Den intagne skall exempelvis innan provtagningen tvätta händerna och avlägsna kläderna för att göra det svårare för honom/henne att manipulera provet.⁵⁴

Ett annat exempel på kroppsbesiktning är då KVM misstänker att den intagne har ett otillåtet föremål i tarmen. Då får han/hon vistas i ett observeringsrum med enbart madrass och kudde. Den intagne får då vara klädd i en overall med blixtlås i ryggen och kardborrband i ärmar och byxben. Han/hon får sedan äta majs, p.g.a. att majs sakta bryts ner i kroppen. Vid toalettbesöket används en plastpåse där avföringen samlas upp för att sedan analyseras. När den intagne lämnat normal mängd avföring vid två tillfällen och att den innehåller majs, räknar man med att eventuella främmande föremål i mag- och tarmsystemet har kommit ut. Ett ytterligare exempel på kroppsbesiktning är s.k. rektoskopi, den kan även utföras om det finns misstanke om att otillåtet föremål har förts upp i tarmen på den intagne. Rektoskopi får utföras av behörig personal och innebär att man via ändtarmen för upp ett instrument som har en belysningsanordning och med hjälp av detta instrument kan man se om det finns främmande föremål i tarmen.⁵⁵

De besökare som kommer till en sluten anstalt genomgår även de ett antal kontroller av KVM. För det första krävs det kontroll av identiteten, därför skall den besökande ha en godkänd fotolegitimation med sig till anstalten.⁵⁶ Sedan kan även den besökande bli föremål för kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning både före och/efter besöket (29 § 4 st. KvaL). Den vanligaste formen av visitation man använder på besökare är ytlig kroppsvisitation, s.k. skyddsvisitation. Denna form finns inte lagreglerad i RB. Vid skyddsvisitation används enligt egen erfarenhet vanligtvis en

---

⁵² KVVFS 2005:2, s. 16.

⁵³ SOU 2005:54, s. 544.

⁵⁴ JO 2000/01, s. 219 Uttalanden om tillvägagångssättet vid visitation och urinprovtagning.

⁵⁵ JO 2004/05, s. 126 Kroppsbesiktning av intagen.

⁵⁶ KVS, Kriminalvård i Sverige, s. 15.

metalldetektor. Visitationen får dock endast ske av direkta säkerhetsskäl och endast om den besökande frivilligt går med på en undersökning. Om han/hon vägrar att ge samtycke, kan emellertid KVM inte tillåta att besöket äger rum.⁵⁷ Andra kontrollåtgärder som kriminalvården använder sig utav är narkotikahundar för att upptäcka narkotika hos besökare.⁵⁸

I detta sammanhang skall tilläggas att det sedan 1 februari 2004 finns nya regler i KvaL, vilket innebär att samtliga personer som passerar en sluten anstalt skall kroppsvisiteras. Denna s.k. *allmänna inpasseringskontroll* skall användas om det är nödvändigt för att upprätta säkerheten på anstalten (29 a § KvaL). Denna kontroll gäller såväl kriminalvårdspersonal som besökare. Anledningen till detta är enligt motiven de säkerhetsproblem som idag finns på anstalterna och den införsel av otillåtna föremål som faktiskt förekommer. Tillgången till mobiltelefoner gör att de underlättar för de intagna att planera och genomföra brottsliga handlingar på anstalten. Vidare medför förekomsten av otillåtna föremål ordningsstörningar och ett negativt socialt klimat vilket försvårar eller omöjliggör återfallsförebyggande arbete. De utgör även ett säkerhets- och arbetsmiljöproblem för personalen. Det faktum att det finns indikationer på att personal medverkat till införsel av otillåtna föremål har också föranlett den nya lagstiftningen.⁵⁹ Den allmänna inpasseringskontrollen sker genom användande av metalldetektor. Om denna ger utslag skall en kroppsvisitation utföras.⁶⁰ Beslut om en allmän inpasseringskontroll i en anstalt får dock endast avse högst tre månader i taget (29 § a 2 st. KvaL).

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning av en kvinna får som huvudregel inte verkställas av någon annan än en kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Dock finns det undantag exempelvis då kroppsvisitationen sker med metalldetektor samt då kroppsbesiktningen innebär att ett blodprov eller utandningsprov tas (52 § c KvaL).

4.3 Förändringar?

4.3.1 Vid kontrollen

I ”SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård” som har utarbetats av kriminalvårdskommittén föreslås en del förändringar vad gäller besök.

P.g.a. den ökade införseln av bl.a. narkotika som förekommer till dagens anstalter, diskuterar kommittén om kriminalvården skall utföra en mer omfattande kroppslig kontrollåtgärd exempelvis ordinär kroppsbesiktning på besökare. Kommittén kom dock slutligen fram till i SOU:n att en mer omfattande kontrollåtgärd inte bör genomföras. En orsak till att inte utöka

---

⁵⁷ SOU 2005:54, s. 510.

⁵⁸ SOU 2005:54, s. 514.

⁵⁹ Prop. 2003/04:3 Allmän passeringkontroll i vissa kriminalvårdsanstalter och häkten, s.

18.

⁶⁰ Prop. 2003/04:3, s. 27.

kontrollen menar kommittén är att den ytliga kontrollen som redan nu utförs är i sig ett stort ingrepp i besökarens integritet. Andra orsaker att inte genomföra en utökad kroppslig kontroll är att det finns risk för att det dels då kan finnas risk för att besökaren oftare avstår från besök samt att det skulle kunna bli en presumtion för ordinär kroppsbesiktning av besökarna. Dels finns risk att besökaren skulle kunna utsättas för en mycket stor press från den intagne att genomgå kontrollåtgärden även fast han/hon inte vill.⁶¹ Då det gäller besökare menar kommittén att kriminalvården även bör ha en möjlighet att kunna kontrollera identiteten hos besökarna genom teknisk utrustning. Exempel på sådana identitetskontroller är avläsning av fingeravtryck samt en biometrisk avläsning av ansiktsformen. Dessa två kontroller utvecklas just nu inom polisens och tullens verksamheter. Om detta skall kunna fungera även inom kriminalvården krävs det dock att myndigheten får tillgång till material att jämföra med. Kontrollerna skulle i sin tur kunna leda till att den personliga integriteten måste ge vika för en sådan kontroll och detta måste därför enligt kommittén utredas vidare.⁶²

Kommittén har även föreslagit att det bör finnas möjlighet att utfärda generella föreskrifter och också i vilken omfattning en viss grupp av intagna skall få ta emot besök. Dessutom finns förslag om i vilken utsträckning besöken skall vara kontrollerade och hur kontrollen skall utformas.⁶³

4.3.2 Kontrollerade besök

Kriminalvårdskommittén har även valt att diskutera om hur de s.k. bevakade besöken skulle kunna ändras i sin form. Därför har information inhämtats från andra länder exempelvis från Finland och England, där olika besöksformer har prövats. En besöksform som används är t.ex. kameraövervakade besöksrum, vilket innebär att flera intagna samtidigt kan ta emot besök. Fördelarna med kameraövervakade besöksrum är att de är mindre personalkrävande än dagens besöksform. De anses även kunna förhindra att besökare och intagna lämnar över otillåtna föremål mellan varandra. Trots detta anser kommittén att nackdelarna överväger fördelarna. Kommittén motiverar sin tveksamhet med den ovan nämnda besöksformen med att ett gemensamt besöksrum gör att de intagnas vistelse i anstalt blir känd för andra besökare än för den intagnas egna. Risk finns även att medlemmar i kriminella gäng skulle vid dessa besök kunna få en möjlighet att kommunicera med varandra. Däremot menar kommittén att alternativa kontrollmöjligheter behövs och att den information som kommer fram vid ett bevakat besök bör kunna användas i det säkerhets- och brottsförebyggande arbetet. Man föreslår även att det bör finnas bevakade besök om det behövs för att ordningen skall upprätthållas på anstalten inte bara säkerheten. Förslag finns vidare att bevakade besök ersätts med begreppet kontrollerade besök.⁶⁴ Vilket i sig endast innebär att ett besök där

---

⁶¹ SOU 2005:54, s. 514.

⁶² SOU 2005:54, s. 515.

⁶³ SOU 2005:54, s. 523.

⁶⁴ SOU 2005:54, s. 518-519.

en tjänsteman är närvarande i så fall skall benämnas kontrollerat besök och inte bevakat.

4.3.3 Besöksrum som omöjliggör överlämnade

Kriminalvårdskommittén anser att det är nödvändigt att ge kriminalvården möjligheten att inrätta besöksrum som omöjliggör överlämning av föremål p.g.a. den utbredda förekomsten av narkotika. Ett sätt att genomföra detta på är att låta den intagne och besökaren vara fysiskt skilda åt genom en glasruta. Denna besöksform med s.k. glasrutebesök var redan på förslag år 1993 av fängelseutredningen. Men regeringen ansåg då att de skulle leda till en försämring av anstaltsklimatet och att de var mycket främmande för svenska förhållanden.⁶⁵ Kommittén menar dock att fler intagna än idag skulle kunna få besök genom denna besöksform, eftersom det i dagsläget är så att om inte ett bevakat besök är tillräckligt måste besöket vägras. Kommittén menar dessutom att den intagne skall ha möjlighet att själv kunna välja om besöket skall vara ett s.k. glasrutebesök. Detta för att den intagne skall kunna undvika påtryckningar från andra intagna att smugla med något otillåtet föremål in. Dock anser kommittén att det är tveksamt om glasrutebesök skall användas då besökaren är ett barn.⁶⁶

4.4 Sammanfattning och kommentarer

Den intagne får på anstalten ta emot besök om det är lämpligt med hänsyn till anstaltsrutinerna, personaltillgången och de praktiska förutsättningarna. Innan ett besök får äga rum lämnas en ansökan in om besök, denna ansökan beviljas eller avslås av den lokala KVM genom att den kontrollerar om den intagne har misskött sig. Även den som skall komma på besök till den intagne kontrolleras och då bl.a. i polisens misstanke- och belastningsregister. När KVM har beslutat om att ett besök får äga rum måste ställning tas till om det skall vara bevakat eller obevakat. Innan besöket äger rum på anstalten kan både den intagne och den besökande få genomgå kroppsvsitation och/eller kroppsbesiktning.

Det första som jag vill kommentera är den allmänna inpasseringskontrollen som idag förekommer på slutna anstalter, vilken jag inte är kritisk mot i sig. Det som förvånade mig när jag läste motiven till den nya regleringen var den tafatta argumentation och bedömning som görs utifrån RB:s fri- och rättighetsskydd. Det gjordes knappt någon avvägning alls mellan de mänskliga fri- och rättigheterna och säkerhetsintresset på anstalt.⁶⁷ Den nya regleringen är i sig även mycket allmänt hållen och omfattar alla som passerar in i en anstalt.

---

⁶⁵ Prop. 1994/95:124 Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen (anstaltsindelning m.m.), s. 35.

⁶⁶ SOU 2005:54, s. 520-521.

⁶⁷ Prop. 2003/04:3.

En förändring av KvaL när det gäller besök anser jag är absolut nödvändig. Eftersom det är via besök som ett flertal av de otillåtna föremålen förs in på våra anstalter i Sverige idag måste man försöka hitta olika kontrollåtgärder för att förhindra detta. Det jag tycker är märkligt är att kommittén så begränsat diskuterar om hur man skulle kunna förbättra kontrollen av de intagna innan och efter besök. Idag använder man sig visserligen av ytlig kroppsbesiktning efter besök, vilket innebär att man ber de intagna klä av sig. Men är detta tillräckligt? Ett alternativ är att KVM använder sig av en ordinär kroppsbesiktning, d.v.s. att man undersöker kroppens håligheter varje gång en intagen har haft ett besök. Detta är dock kanske att ta i och det finns säkert inte heller resurser till det. Men jag anser att man i vart fall skulle kunna ta ett urinprov efter varje besök.

När det gäller kontrollåtgärder av besökarna innan ett besök har dock kommittén lagt fram fler synpunkter. Ett av förslagen är exempelvis att KVM bör ha en teknisk möjlighet att verkligen identifiera besökarna genom bl.a. fingeravtryck, så att det är "rätt" person som kommer in i anstalten. Resultatet här är att man får väga den personliga integriteten mot säkerheten på anstalten. Å ena sidan anser jag att det är självklart att man måste skydda den personliga integriteten. Men å andra sidan tycker jag inte det är någon idé att använda sig av vare kroppsvisitation eller av ytlig kroppsbesiktning om man egentligen inte är säker på besökarens identitet. I SOU:n tar även kommittén upp om KVM skall göra en mer omfattande kontroll av de personer som kommer på besök. D.v.s. att KVM skall övergå till ordinär kroppsbesiktning. Jag delar här kommitténs åsikter att den är alldeles för integritetskränkande. Om det skall göras anser jag att det skall finnas en självklar misstanke samt att en insmuggling av otillåtna föremål tidigare har skett av besökaren.

Fortsättningsvis har kommittén förslag på hur besöksformen kan ändras. Dels kameraövervakade besöksrum där flera intagna kan vistas samtidigt och dels s.k. glasrutebesök. Som innan håller jag med kommittén att glasrutebesök är ett bättre förslag. Här kan ju den intagne och besökaren prata ostört, vilket jag tror är oerhört värdefullt. Den säkerhetsansvariga på den slutna anstalt jag arbetade på anser dock att om det är nödvändigt med ett glasrutebesök bör inte besöket beviljas från början överhuvudtaget.⁶⁸

---

⁶⁸ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

5 Telefonsamtal

5.1 Beslut

Rätten för intagna att telefonera från anstalten följer i princip samma regler som vid besök. Av 30 § 1 st. KvaL följer att telefonsamtal mellan intagna och personer utanför anstalten får äga rum i den utsträckning det är *lämpligt*. En kontroll av den person som den intagne önskar samtala med skall dock alltid ske innan, detta exempelvis genom att KVM undersöker om personen är dömd eller misstänkt för brottslig verksamhet. Denna kontroll motsvarar den som görs på de personer som skall komma på besök till anstalten (se avsnitt 4.1).⁶⁹

Det bör dock här tilläggas att rätten för intagna att telefonera tar sikte på den telefonutrustning som KVM tillhandahåller. Med telefonutrustning avses mobiltelefon, batteri till sådan telefon, modem, SIM-kort, eller annan utrustning som kan användas för telefonsamtal.⁷⁰ En intagen kan dock vägras samtal om de är ägnade att äventyra säkerheten vid anstalten eller kan motverka att den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den intagne eller någon annan (30 § 1 st. KvaL). Den intagne får även nekas samtal om han/hon är avskild från andra intagna och är under utredning av ett disciplinärende. Men då endast i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte skall äventyras (30 § 1 st. KvaL). Dock skall alltid KVM om det kan ske av ordnings- och säkerhetsskäl tillåta att den intagne får ta emot samtal av sitt/sina barn.⁷¹

Om en intagen begär telefonsamtal med en advokat eller ett juridiskt ombud på en advokatbyrå är han/hon inte skyldig att upplysa om anledningen till det.⁷²

Telefonsamtalen bekostas av de intagna själva, genom betalkort som säljs av KVM eller i kiosken på anstaltsområdet. Dock kan KVM bekosta sådana telefonsamtal som bedöms ha stor vikt för den intagnes frigivningsförberedelser, exempelvis att ta kontakt med myndigheter, arbetsgivare eller bostadsföretag.⁷³

5.2 Kontroll

Av säkerhetsskäl är det givetvis viktigt att det finns en kontroll över vem den intagne verkligen samtalar med. Kriminalvårdens nuvarande kontrollsystem av telefoni heter *INTIK* (intagnas telefoni i kriminalvården).

---

⁶⁹ KVVFS 2005:2, s. 11.

⁷⁰ KVVFS 2005:2, s. 10.

⁷¹ KVVFS 2005:2, s. 10.

⁷² SOU 2005:54, s. 529.

⁷³ KVVFS 2005:2, s. 11

Detta system hindrar att mottagaren vidarekopplar sin fasta telefoni till en annan telefon. Idag är det ju dock så att många människor bara har en mobiltelefon.⁷⁴ De intagna har rätt att telefonera till en mobil om den finns registrerad i något telefonbolag.⁷⁵ Problemet med INTIK är här att systemet inte kan kontrollera om samtalet vidarekopplas från en mobiltelefon och om det verkligen är den uppgivna mottagaren som innehar mobiltelefonen.⁷⁶ Dock begränsar INTIK möjligheten att genomföra telefonsamtal mellan flera än två telefonapparater så kallat tre partssamtal eller gruppsamtal.⁷⁷

På den slutna anstalt där jag arbetade finns ingen begränsning av hur många de intagna får ringa, de säkerhetsansvariga menade dock att det hade varit önskvärt.⁷⁸

I 30 § 3 st. KvaL stadgas att om det är nödvändigt med hänsyn till säkerheten skall en tjänsteman på lämpligt sätt *avlyssna telefonsamtalet*. Dock får en avlyssning endast ske av integritetshänsyn om den intagne känner till det. Fortsättningsvis får telefonsamtal mellan en intagen och dennes advokat endast avlyssnas om den intagne godkänner det (30 § 3 st. KvaL).

5.3 Förändringar?

5.3.1 Vid kontrollen

I ”SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård” som har utarbetats av kriminalvårdskommittén föreslås en del förändringar då det gäller intagnas möjlighet till att telefonera.

Efter att en avlyssning har skett får idag uppgifterna från ett samtal användas endast för att förhindra att den intagne kommunicerar med någon utanför anstalten på ett sätt som innebär risker med hänsyn till säkerheten. Kommittén vill också att uppgifterna skall kunna användas i kriminalvårdens säkerhets- och brottsförebyggande arbete.⁷⁹

Då det gäller kriminalvårdens möjligheter att kontrollera mottagaren av samtalet med systemet INTIK anser kommittén att det är svårt att förbättra detta. Istället menar man att KVM kan vägra den intagne ett telefonsamtal helt eller delvis, exempelvis genom att endast tillåta fast telefoni och inte samtal via mobiltelefon.⁸⁰

---

⁷⁴ SOU 2005:54, s. 528

⁷⁵ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

⁷⁶ SOU 2005:54, s. 528.

⁷⁷ KVVFS 2000:11 Kriminalvårdsstyrelsen föreskrifter och allmänna råd om intagnas telefonsamtal, s. 1.

⁷⁸ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

⁷⁹ SOU 2005:54, s. 527-528.

⁸⁰ SOU 2005:54, s. 528.

I likhet med vad kommittén föreslår i samband med brevgranskning och besök bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ha möjlighet att meddela föreskrifter om under vilka förutsättningar en definierad grupp av intagna skall få telefonera. Föreskrifterna bör meddelas utifrån ett allmänt antagande om riskerna ur ordnings- eller säkerhetssynpunkt.⁸¹

Som tidigare har nämnts får den intagne bara använda sig av den fasta telefonin som KVM tillhandahåller, alltså inte mobiltelefoner. Detta har dock på senare tid varit ett stort problem. För att försöka förhindra mobiltelefoner på anstalterna använder sig kriminalvården nu av störningsutrustning. Kommittén menar att det inte är med hjälp av endast detta man kan stoppa att intagna har otillåtna kontakter med omvärlden utan det måste ske framförallt genom inpasseringskontroll och ett förebyggande säkerhetstänkande.⁸²

Om den intagne godkänner det får avlyssning ske av telefonsamtal mellan den intagne och dennes advokat. Detta menar kommittén inte har någon egentlig praktisk betydelse och denna regel bör därför tas bort. Det skall alltså inte finnas någon möjligt att avlyssna sådana här samtal i den nya lagen.⁸³

5.4 Sammanfattning och kommentarer

Intagnas möjligheter att telefonera från anstalterna följer i princip samma regler som möjligheten att få ta emot besök. Reglerna är bl.a. att det får ske när det är lämpligt och när den intagne och mottagaren av telefonsamtalet är kontrollerade av KVM. Om det är nödvändigt med hänsyn till säkerheten får en tjänsteman avlyssna samtalet, men om detta sker skall den intagne vara medveten om det.

Intagnas tillgång till mobiltelefoner inne på svenska anstalter har blivit ett ofantligt stort problem inom kriminalvården. Samtal i mobiltelefoner tror man kan vara en av orsakerna till att de fyra uppmärksammade rymningarna och fritagningarna från några av landets säkraste anstalter sommaren år 2004 kunde ske. Därför anser jag att det vore på sin plats att riksdagen lagstiftade om ett förbud för mobiltelefoner på anstalter och att det även ledde till en reaktion, alltså att det skulle vara ett brott att inneha mobiltelefon. Å andra sidan verkar ju inte kriminalvårdens system INTIK helt problemfritt. En stor brist i systemet är att kriminalvården inte kan kontrollera vem det är som verkligen svarar då den intagne ringer. Man godkänner de telefonnummer som den intagne får ringa, men ändå kan det vara en person som svarar som han/hon inte har fått tillstånd att ringa till.

---

⁸¹ SOU 2005:54, s. 529.

⁸² SOU 2005:54, s. 530.

⁸³ SOU 2005:54, s. 529.

6 Ett förmånssystem?

6.1 Nuvarande system

Dagens KvaL innehåller inte några speciella regler som ger de intagna som sköter sig på de slutna anstalterna någon ytterligare stimulans. Dagens regler bygger i princip på att alla intagna skall ha lika rätt till samtliga förmåner oavsett om de sköter sig eller har en vilja att förändra sin situation. I denna reglering har det egentligen ingen betydelse om de intagna sköter eller missköter sig, skillnaden i deras levnadsstandard blir ändå inte så stor. En negativ reaktion som finns idag om de intagna missköter sig är att det kan leda till att exempelvis besöks- och telefontillstånd dras in eller att den villkorliga domen senareläggs.⁸⁴ En sådan här senareläggning får beslutas med högst 15 dagars förlängning per gång. Maximumet 15 dagar ges dock bara vid grövre fall av misskötsamhet och då det är frågan om ett flertal förseelser som skall bedömas vid ett och samma tillfälle. Vid en ”Normalförseelse” brukar det vara vanligt att KVM ger 10 dagars senareläggning och vid de lindrigaste fallen 5 dagar. Lägre än 5 dagar ger man bara i undantagsfall, och då t.ex. vid arbetsvägran.⁸⁵ En annan konsekvens av att de intagna har misskött sig kan vara att permissioner dras in.

Det som idag har stor betydelse vad gäller verkställigheten är de intagnas uppförande och delaktighet. Dessa två parametrar avgör om den intagne hamnar på en öppen eller en sluten anstalt eller om den intagne får möjlighet att verkställa delar av fängelsestraffet i frihet eller inte. Dagens system kan ju å ena sidan anses som ett förmånssystem eftersom intagna på en öppen anstalt t.ex. har förmånligare permissions- och besöksregler. Men företrädare från såväl kriminalvården som de intagna efterlyser ett system med fler ”morötter” i syfte att visa att det verkligen lönar sig att sköta sig under sin anstaltsvistelse.⁸⁶

6.2 Förändring till ett förmånssystem?

I ”SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård” som har utarbetats av kriminalvårdskommittén föreslås att ett nytt förmånssystem skall införas på landets anstalter. Detta förmånssystem skall göra det möjligt för intagna som uppför sig bra och har goda resultat att få olika förmåner. De som har ett dåligt uppförande skall förlora förmåner. Detta nya system skall därmed ge ett större utrymme för individualisering och att man skall kunna ge de intagna de förutsättningar och möta de behov som de behöver. Det är även

---

⁸⁴ SOU 2005:54, s. 338-341.

⁸⁵ KVVFS 2005:2, s. 25.

⁸⁶ SOU 2005:54, s. 338-341.

viktigt anser kommittén att man skiljer de intagna som vill ändra sin livsstil från dem som inte vill.⁸⁷

Förmånssystemet skall alltså vara uppdelat i olika nivåer. Utgångspunkten är att alla intagna börjar verkställigheten på grundnivån, nivå 1. Sedan om den intagne sköter sig och följer bl.a. verkställighetsplanen skall han/hon kunna flyttas upp till en förhöjd nivå. Det skall enligt kommittén finnas tre förhöjda nivåer, varav den högsta, nivå 4, endast bör finnas på avdelningar eller anstalter som motsvarar dagens öppna.⁸⁸ De skötsamhetskrav som ställs på den intagne på respektive nivå skall vara klara och fastställda. Det kan exempelvis vara att den intagne inte utövar våld eller hot mot personal eller andra intagna, inte utövar annan kriminell verksamhet i anstalten eller avhåller sig från att använda droger och alkohol. Förutom att ha ett allmänt gott uppförande har den intagnes delaktighet i sin verkställighetsplan och visat engagemang i anvisad sysselsättning betydelse.⁸⁹ Om den intagne missköter sig skall denne flyttas tillbaka till grundnivån igen. Dock bör inte detta ske om den intagne missköter sig vid ett enstaka tillfälle.⁹⁰

Kommittén anser att exempelvis följande särskilda förmåner kan användas i förmånssystemet: möjlighet att ha eget bostadsrum, ett större utbud av sysselsättningar, högre ersättningsnivåer, ökad möjlighet att ta in privata tillhörigheter, ett större utbud av tv-program, möjlighet att inneha och bära egna kläder och ett ökat inslag av självförvaltning.⁹¹ Vad som också kommittén anser ska finnas med förmånssystemet följer nedan.

6.2.1 Besök

Som det är idag bestämmer varje enskild anstalt sina besökstider, besöksfrekvens samt antal besökare som en intagen får ha per besök. Kommittén menar att detta skall ingå i det nya förmånssystemet. Inledningsvis när de intagna befinner sig i grundnivån skall de få ha ett grundutbud av besökstider, besöksfrekvens samt antal besökare per besök.⁹² Det bör även finnas en presumtion för att besöken på grundnivån är kontrollerade. När sedan de intagna kommer högre i förmånssystemet bör besökstiderna o.s.v. successivt öka. Då bör även besöken bli okontrollerade. Dock bör det finnas undantag vad gäller besök av de intagnas barn eller närstående.⁹³

Möjligheten för intagna att använda besökslägenheter skall också ingå i förmånssystemet.⁹⁴

---

⁸⁷ SOU 2005:54, s. 342.

⁸⁸ SOU 2005:54, s. 351.

⁸⁹ SOU 2005:54, s. 360.

⁹⁰ SOU 2005:54, s. 362.

⁹¹ SOU 2005:54, s. 637.

⁹² SOU 2005:54, s. 648.

⁹³ SOU 2005:54, s. 523.

⁹⁴ SOU 2005:54, s. 649.

6.2.2 Telefonsamtal

Telefonsamtal skall även de ingå i förmånssystemet. På grundnivån bör den intagne endast få ringa till ett mindre antal personer, kretsen av personer ökar sedan på de högre nivåerna. Även telefontiden bör öka ju längre upp man kommer i nivåerna. Undantagna från denna regel bör även här vara den intagnes närstående och barn.⁹⁵

6.3 Sammanfattning och kommentarer

I den nya SOU:n finns ett förslag om att det skall finnas ett förmånssystem på anstalterna inom svensk kriminalvård. Anledning till detta är att man bättre skall kunna tillvarata den intagnes motivation och egna ansvarstagande under en anstaltsvistelse. Detta system innebär att den intagne i början av sin verkställighet skall få ett grundutbud av förmåner, att han/hon skall börja i den s.k. grundnivån. Om han/hon sedan sköter sig på anstalten och följer bl.a. verkställighetsplanen tilldelas han/hon särskilda förmåner genom en uppflyttning till en förhöjd nivå. Kommittén menar att det skall finnas fyra nivåer.

Införande av ett förmånssystem anser jag är en bra och en nästan nödvändig förändring på landets anstalter. Det måste hända något inom svensk kriminalvård, annars kan klimatet komma att försämrats ännu mer på anstalterna. Om ett förmånssystem skall införas måste dock alla regler kring detta vara preciserade och inga utrymmen för tolkningar får ges. Både intagna och personal måste veta exakt vad som skall gälla när det nya systemet skall tillämpas samt även under vilka förutsättningar de intagna skall kunna förflyttas mellan olika nivåer. Annars tror jag att problemen skulle kunna bli ännu större på anstalterna än de är idag. Risk finns att inställsamhet och oenighet skulle bli en stor del av vardagen mellan personal och intagna. Jag tror även det är viktigt att de intagna som är på samma nivå skall vara på samma avdelning, annars skulle det nog uppstå en oerhörd avundsjuka mellan intagna. Det som kan tala emot ett förmånssystem är att i dagens system är exempelvis ett eget rum en rättighet, medan om systemet införs blir det en sorts förmån.

De säkerhetsansvariga på den slutna anstalt där jag arbetade menade att det skulle vara en bra idé med ett förmånssystem om det skulle gå att genomföra. De menade att det skulle vara svårt för den enskilde vårdaren att avgöra vad som egentligen är god skötsamhet. En intagen i ett sådant här förmånssystem skulle även kunna styra en svag personalgrupp om att förflyttas uppåt i nivåerna. Fortsättningsvis ansåg de att det kan uppkomma orättvisor att vissa intagna på en avdelning förflyttas lättare upp i nivåerna än andra.⁹⁶

---

⁹⁵ SOU 2005:54, s. 649

⁹⁶ Intervju med säkerhetsansvariga från 2005-11-28.

En rad remissinstanser har uttalat sig om den nya SOU:n. Många av dem har synpunkter på förslaget om förmånssystemet, antingen av principiell karaktär eller kring det praktiska genomförandet. Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet anser exempelvis att för att ett förmånssystem skall kunna fungera måste anstalterna vara små och proportionen mellan intagna och vårdare vara väl balanserad.⁹⁷ Brottsförebyggande rådet (BRÅ) befarar vidare att stora grupper av intagna exempelvis missbrukare kommer att ha begränsade möjligheter att lämna den s.k. grundnivån, men att man borde pröva förmånssystemet i en mindre skala för att få mer erfarenhet.⁹⁸ Däremot är Riksförbundet för hjälp åt narkotika- och läkemedelberoende (RFHL), väldigt skeptiska. De menar att ett förmånssystem är att gå tillbaka till disciplinen i 1800-talets Sverige. Det handlar även bara om beteende inne på anstalterna och inte om att förebygga återfall i brott efter anstaltstidens slut.⁹⁹

---

⁹⁷ Remissutlåtande från Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds Universitet angående SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård.

⁹⁸ Remissutlåtande från BRÅ angående SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård.

⁹⁹ Remissutlåtande från RFHL angående SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård.

7 Mänskliga fri- och rättigheter

7.1 RF

År 1634 utfärdades den första RF i Sverige. I exempelvis i 16 § i 1809 års RF fanns ålderdomliga och till sin innebörd omtvistade stadgar om mänskliga fri- och rättigheter. Dessa stadgar innehöll bl.a. skydd för personlig frihet, äganderätt, hemfrid, och religionsfrihet samt förbud mot förvisning och tillfälliga domstolar. Men det är först i den nuvarande från år 1974 som det finns en egentlig fri- och rättigheters katalog. I 1976 års RF blev emellertid skyddet för de mänskliga fri- och rättigheterna en mycket omtvistad fråga och fick lösas genom en kompromiss. Visserligen blev regleringen betydligt fullständigare och klarare utformad än i 1809 års RF men det fanns inte några bestämda gränser för möjligheter till rättighetsinskränkning. P.g.a. detta så genomfördes revisioner av RF:s rättighetsregler år 1976, 1979 och 1994.¹⁰⁰ Nu finns de mänskliga fri- och rättigheterna i kapitel 2 i RF. Denna handlar framförallt om att ge de enskilda medborgarna skydd mot det allmänna, d.v.s. mot de organ som är ansvariga för rättskipning och förvaltning.

7.2 FN:s universiella deklaration om de mänskliga rättigheterna

Även FN har stadgar om mänskliga rättigheter. Ett internationellt samarbete med att upprätta skydd för mänskliga rättigheter inleddes strax efter andra världskrigets slut. Den universella deklarationen om de mänskliga rättigheterna (Universal Declaration of Human Rights) antogs av FN:s generalförsamling redan den 10 december 1948.¹⁰¹

Den universella deklarationen om de mänskliga rättigheterna innehåller 30 artiklar om mänskliga rättigheter som bl.a. stadgar rätten till frihet, liv och säkerhet (artikel 3), rätten till skydd för privatliv, familj, hem, korrespondens, heder och anseende (artikel 12) och rätten till åsiktsfrihet och yttrandefrihet (artikel 18). Deklarationens fri- och rättigheter kan dock inskränkas enligt vissa förutsättningar bl.a. för att tillgodose det demokratiska samhällets rättmätiga krav på allmän ordning (artikel 29). FN:s deklaration är inte juridiskt bindande för staterna och den innehåller heller inte några bestämmelser om enskilda personers klagorätt. För att en enskild person skall kunna klaga över brott mot de mänskliga rättigheterna till kommittén för de mänskliga rättigheterna krävs att staten tillträder ett fakultativt protokoll.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Strömberg Håkan, Sveriges författning, Student litteratur, Lund 1999, s. 73-74.

¹⁰¹ Danelius Hans, Mänskliga rättigheter, Nordstedts Juridik, Stockholm 1993, s. 16.

¹⁰² Danelius, Mänskliga rättigheter, s. 24.

För Sverige och för de övriga Europeiska staterna har dock EKMR kommit att spela en större roll än FN-deklarationen. Detta gäller framförallt klagomål om brott mot de mänskliga rättigheterna. Europakommissionen har sedan 1977 tagit emot över 40 gånger fler klagomål än FN:s kommittén för de mänskliga rättigheterna.¹⁰³ Mot bakgrund av detta kommer denna uppsats koncentreras på EKMR:s mänskliga fri- och rättigheter.

7.3 EKMR

Europa drabbades hårt av andra världskriget, med omfattande övergrepp mot enskilda människor. Det framstod då som oerhört viktigt att försöka förhindra att liknade händelser inträffar i framtiden. År 1949 bildades Europarådet vars stadgar undertecknades av tio stater. Syftet var att skapa ett samarbetsorgan mellan europeiska stater där demokrati och rättstatlighet skulle vara grundpelare. Samarbetet skulle främst handla om att de tillsammans verkade för att de mänskliga fri- och rättigheterna respekterades i Europa.¹⁰⁴

Under Europarådets första sammanträde beslöt man att rekommendera de undertecknades regeringar att utarbeta en konvention om effektiva garantier för individens skydd för mänskliga rättigheter. Denna konvention skulle bygga på FN:s universella deklaration om de mänskliga rättigheterna som trätt i kraft ett år tidigare. Konventionen skulle till skillnad från deklarationen vara rättsligt bindande för de anslutande staterna samt innefatta ett internationellt övervakningssystem för konventionens efterlevande. Europarådets arbete med EKMR gick snabbt och effektivt och efter bara ett år var den färdig. Konventionen trädde i kraft år 1953 efter att tio stater ratificerat den.¹⁰⁵

Sverige införlivade konventionen den 1 januari 1995 genom en lag (1994:1219) som föreskriver att EKMR och dess tilläggsprotokoll skall gälla som lag här i landet, vilket endast innebär att den har samma rang som en vanlig lag. I en bestämmelse i 2:23 RF stagas emellertid att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid mot konventionen. Denna stadga riktar sig framförallt till lagstiftaren. Men det betyder också att en lag eller annan föreskrift som har tillkommit efter konventionen införlivades kan bli föremål för lagprövning enligt 11:14 RF samt om en lag strider mot konventionen får den inte tillämpas i domstol eller förvaltningsmyndighet. Stadgandet uttalar ingenting om förhållandet mellan konventionen och äldre svensk lagstiftning, men meningen är att den äldre lagen så långt som möjligt skall tolkas så den blir förenlig med konventionen.¹⁰⁶

---

¹⁰³ Danelius, Mänskliga rättigheter, s. 24.

¹⁰⁴ Danelius Hans, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (i fortsättningen, En kommentar), Nordstedts juridik AB, Stockholm 2000 s. 17.

¹⁰⁵ Danelius, En kommentar, s. 17.

¹⁰⁶ Strömberg, Sveriges författning, s. 86.

8 Vilka mänskliga fri- och rättigheter kränks vid kontrollåtgärderna?

8.1 Relativa rättigheter

I kapitel 2 RF stagas de mänskliga fri- och rättigheterna. Dessa rättigheter är menade att vara rättsligt bindande och varje svensk medborgare är skyddad genom dem. Utlänningar som kommer hit till Sverige har i praktiken nästan samma skydd (2:22 RF). Det finns dock vissa undantag, men i praktiken innebär det att utlänningar som befinner sig här ges samma rättighetskydd som svenska medborgare utom såvitt avser skyddet mot åsiktsregistrering, mot landsförvisning och naturligt nog för medborgarskapet samt för friheten att förflytta sig inom riket och att lämna detta.

Nedan följer de rättigheter i RF som är relevanta för mitt syfte i denna uppsats.

2:1 RF

Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad...

2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden...(egen förkortning).

2:6 RF

Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp även i annat fall än som avses i 4 och 5§§. Han är därjämte skyddad mot kroppsvisitation husrannsakan och liknande intrång samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande.

De mänskliga fri- och rättigheterna ger den enskilde ett visst skydd mot det allmänna, däremot inte gentemot andra enskilda. Med det allmänna i paragraferna avses i första hand organ som handhar rättsskipning, förvaltning och normgivningsmakt såsom exempelvis domstolar, förvaltningsmyndigheter och regering.

8.1.1 Inskränkning av de relativa rättigheterna

I 2:12 1 st. RF anges de rättigheter som kan begränsas genom lag eller i vissa fall genom annan författning, de s.k. relativa rättigheterna. Dessa är bland andra informationsfriheten i 2:11 p.1 RF och de ”kroppsliga” fri- och rättigheterna i 2:6 RF.

Inskränkningarna av de relativa rättigheterna skall enligt 2:12 RF normalt beslutas genom lag. Detta är ett uttryck för legalitetsprincipen. I 2:12 RF anges också de generella förutsättningar för att de relativa rättigheterna skall få inskränkas och i 2:13 RF anges de ändamål som därvid får åberopas. De

generella förutsättningarna är allmänna principer som måste iakttas när de normgivande organen fattar beslut om inskränkningar av alla de relativa rättigheterna. En inskränkning får endast göras för att tillgodose ändamål som är *godtagbara i ett demokratiskt samhälle*. Inskränkningen får aldrig gå utöver vad som är *nödvändigt med hänsyn till det ändamål* som har föranlett den och *inte heller sträcka sig så långt att det utgör hot mot den fria åsiktsbildningen* såsom folkstyrelsens grunder. Detta är ett uttryck både för behovsprincipen, proportionalitetsprincipen och ändamålsprincipen. Slutligen får en inskränkning inte göras enbart p.g.a. politisk, religiös eller kulturell eller annan åskådning (2:12 2 st. RF). Vad som kortfattat kan sägas här är att förutsättningarna för att tvångsåtgärder mot enskilda skall få användas är att de sker enligt legalitets-, ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprincipen.¹⁰⁷

De ovan nämnda allmänna principerna är tillämpliga på inskränkningar av alla de relativa rättigheterna. Dessa kompletteras, såvitt det gäller informationsfrihet, med ytterligare föreskrifter i 2:13 RF. Föreskrifterna innebär i stort sett en uppräkningslista av de ändamål, för vilka inskränkningar får beslutas. Det bör noteras att motsvarighet till föreskrift i 2:13 RF inte finns till alla relativa rättigheter.

8.2 Rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens samt rätten att mottaga information

Vad som först skall konstateras är att EKMR och dess mänskliga fri- och rättigheter skall gälla alla och en var som står under en konventionsslutandes stats jurisdiktion (artikel 1 EKMR).

De nedanstående rättigheterna i EKMR har relevans för denna uppsats.

Artikel 8 EKMR Rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens (egen förkortning).

Begreppet privatliv är ett begrepp som kan tolkas utifrån ett flertal aspekter av livet. För att avgränsa artikelns tillämpningsområde måste den avskiljas från andra artiklar i EKMR som berör den enskildes privatliv. Man kan se artikel 8 EKMR som ett nät som fångar upp de delar av privatlivet som andra artiklar inte rymmer. Artikel 8 EKMR förbjuder staterna att kränka enskildas privatliv och förpliktar dem att genom positiva åtgärder skydda individerna mot ingrepp i privatlivet. En avgränsning av begreppet privatliv enligt denna artikel får man först genom rättspraxis.¹⁰⁸

---

¹⁰⁷ SOU 2005:54, s. 534.

¹⁰⁸ Danelius, En kommentar, s. 260-261.

Artikel 10 EKMR Yttrandefrihet och frihet att mottaga uppgifter

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att mottaga och sprida uppgifter och tankar utan inblandning av offentlig myndighet och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel förhindrar icke en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografföretag. (egen förkortning).

Mottagandet och spridandet av information skall i princip vara fri. Friheten skall vara omfattande till innehåll och form. Rätten att mottaga uppgifter skall vara skyddad såväl för skriftlig som muntlig information. Det kan vara frågan om dels mottagande från andra personer i förtrolig form samt dels omfatta skyddet att mottaga information från exempelvis böcker, tidskrifter, radio och television.¹⁰⁹

8.2.1 Inskränkning av rättigheterna

Enligt artikel 8:2 EKMR och 10:2 EKMR kan rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens samt friheten att mottaga uppgifter komma att inskränkas då en person är frihetsberövad. Dock krävs dels att ingreppet skall vara lagligt, dels att syftet med lagen/ingreppet varit att tillgodose ett av de uppräknade syftena i 8:2 respektive 10:2 EKMR samt att det är angeläget i ett demokratiskt samhälle.¹¹⁰

Kravet på *laglighet* innebär att det skall finnas stöd i inhemsk lag. Detta är dock inte tillräckligt utan statens uppgift är att tillse att lagen ger skydd mot godtycklighet och uppfyller rimliga anspråk på rättsäkerhet. Vilket innebär att lagen måste vara tillgänglig för allmänheten och att den måste vara så preciserad att ingreppet i rimlig utsträckning är förutsebart för medborgarna.¹¹¹

De *legitima syftena* som är uppräknade i artikeln är uttömmande. Det är i och för sig Europadomstolen som avgör och tolkar vad som anses vara nödvändigt för att tillgodose ett legitimt syfte. Dock har inte Europadomstolen lagt ner så mycket tid på att analysera syftena.¹¹²

Ett intrång bedöms som *nödvändigt i ett demokratiskt samhälle* endast om det för det första svarar mot ”ett angeläget samhällligt behov”. Detta är inget högt ställt krav. Inskränkningen behöver inte vara absolut nödvändig utan alltså endast vara av angelägenhet för samhället.¹¹³ Samhället skall vidare vara demokratiskt, vilken är en förutsättning för medlemskap i konventionen. Därmed är kravet uppfyllt för alla konventionsstater. Fortsättningsvis måste inskränkningen stå i proportion till det syfte som skall tillgodoses genom den. Det görs alltså en avvägning mellan två intressen, nämligen intresset av ett effektivt frihetsberövande och intresset för ett effektivt skydd för privatlivet. I exempelvis fallet X mot Storbritannien har Europadomstolen uttalat att det är avgörande om

¹⁰⁹ Danelius, En kommentar, s. 306.

¹¹⁰ Danelius, En kommentar, s. 307-308 och 263.

¹¹¹ Danelius, En kommentar, s. 263.

¹¹² Danelius, En kommentar, s. 264.

¹¹³ Danelius, En kommentar, s. 263-264.

inskränkningarna i den frihetsberövandes privatliv överskrider vad som är normalt accepterat i ett vanligt fall av frihetsberövade.¹¹⁴

Varje konventionsstat har själv en viss frihet att avgöra om inskränkningen är nödvändig. Men denna rätt är dock inte obegränsad, Europadomstolen kan som visas ovan kontrollera om friheten utnyttjas på ett rimligt sätt.¹¹⁵

8.2.1.1 Särskilt om artikel 8:2 EKMR

För att rätten till privat- och familjeliv, hem och korrespondens skall kunna inskränkas krävs alltså att ovan nämnda villkor är uppfyllda. De legitima syftena i 8:2 EKMR är att hänsyn skall tas till *statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter*.

8.3 Sammanfattning

I kapitel 2 RF stadgas de mänskliga fri- och rättigheter som varje svensk medborgare är garanterad. De rättigheter jag har tänkt ta upp i min uppsats är informationsfrihet i 2:1 2 p. RF och de ”kroppsliga” rättigheterna i 2:6 RF. Dessa rättigheter är s.k. relativa rättigheter och kan alltså inskränkas. Inskränkningen skall enligt 2:12 RF vara begränsad genom lag och godtagbar i ett demokratiskt samhälle, nödvändig med hänsyn till ändamålet och inte utgöra hot mot den fria åsiktsbildningen. När det gäller informationsfriheten måste även föreskrifterna i 2:13 RF vara uppfyllda.

De ”kroppsliga” rättigheterna och informationsfriheten har sin motsvarighet i artikel 8 respektive artikel 10 i EKMR. Dessa rättigheter kan även enligt denna konvention inskränkas, men då skall ingreppet vara lagligt, tillgodose ett av de uppräknade syftena i 8:2 eller 10:2 EKMR samt vara angeläget i ett demokratiskt samhälle.

---

¹¹⁴ X mot Storbritannien, Europadomstolens avgörande 1981-11-05.

¹¹⁵ Danelius, En kommentar, s. 264.

9 Granskning av brev

9.1 Inskränkning av RF

När den lokala KVM granskar den intagnes brev kränks han/hennes rätt till skydd för undersökning av brev.

I 2:6 RF stadgas att,

Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot... samt mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse... (egen förkortning). (Se hela paragrafen i avsnitt 8.1)

Varje medborgare är alltså enligt denna paragraf skyddad mot att det allmänna undersöker ens brev. Denna rätt kan dock inskränkas enligt 2:12 RF och det krävs som nämnts tidigare mycket starka skäl för att tillåta att brev skall undersökas (se avsnitt 8.1.1). Inskränkningar av de nämnda ingreppen finns i bl.a. i 25-27 §§ KvaL.

Med ett förtroligt meddelande menas ett meddelande mellan intagna och nära anhöriga, och som stannar dem emellan om de inte själva väljer att lämna det ifrån sig. Ordet förtroligt har betydelsen intim, privat, personlig eller enskild. Förtroliga meddelanden skall helt skiljas från meddelanden som har lämnats i förtroende. Meddelanden som lämnats i förtroende kan exempelvis vara ett meddelande från en advokat, läkare eller präst som alla har tystandsplikt och som innehar förtroendeställningar i förhållande till allmänheten. Däremot vad gäller förtroliga meddelanden är det mycket ovanligt att de har lämnats under tysthetslöfte eller att det överhuvudtaget sker ett utbyte av ett förtroende. Det handlar här istället om att skydda människors privatliv som kommer till uttryck genom meddelandena.¹¹⁶

9.1.1 Praxis

Det förekommer ibland att KVM tar kopior av granskade brev och försändelser. Om detta har JO uttalat sig. JO anser att det finns oklarheter i lagstiftningen och det talar för att inte kopiering bör ske. Vidare anförde JO att enligt KvaL skall efter en granskning av ett brev ha skett, brevet normalt överlämnas till den intagne. Detta skall ske om inte säkerhetsskäl talar emot det, om det gör det får brevet kvarhållas. Dock anser inte JO att den intagne mister sin rätt att kommunicera med andra om KVM behåller en kopia av brevet. Det är alltså inte en inskränkning i rätten till förtrolig kommunikation enligt JO. Å andra sidan menar JO att inslaget av förtrolighet minskar genom att KVM kvarhåller kopior av de intagnas brev och läser dem vid andra sammanhang än vid själva granskningen.¹¹⁷

---

¹¹⁶ Wennergren Bertil, Grundlagsskyddet mot hemlig avlyssning i Om våra rättigheter, Rättsfonden, Stockholm 1983, s. 56-57.

¹¹⁷ JO nr 3284-2003, 2004-12-27.

I och med det skydd som finns vad gäller undersökning av brev får bara brev från t.ex. svenska myndigheter och advokater granskas om det finns anledning att anta att försändelsen är oriktig. Vidare får brevet bara öppnas, om det inte kan granskas på annat sätt. Om KVM har en omedelbar tillgång till advokatbyråns telefonnummer skall istället kontroll av avsändaren ske via ett telefonsamtal. Men majoriteten av breven kan inte granskas genom denna kontroll och annat alternativ än att öppna det saknas då.¹¹⁸

9.2 Inskränkning av EKMR

När KVM granskar den intagnes brev kränks även dennes rätt till respekt för sin korrespondens enligt EKMR.

Artikel 8 EKMR Rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens”

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens (egen förkortning).

När granskning av brev vid en anstalt sker syftar det som tidigare nämnts ofta till att säkerställa att inkommande brev inte innehåller något otillåtet föremål eller någon skrift om förberedelse till brott.

Med begreppet korrespondens som används i artikel 8 avser EKMR olika former av överföring mellan individer. Exempel på överföringar av meddelanden kan vara just brev och andra försändelser som sker via post, men även omfatta överföringar som sker via datorer, s.k. e-mail.¹¹⁹

I princip är rätten till korrespondens kränkt redan om någon hindrar eller kontrollerar ett meddelande från X till Y. Dock berörs inte rätten till korrespondens om kommunikationen mellan dem har fullbordats, fastän att exempelvis Y avslöjar innehållet i meddelandet eller meddelandet beslagtas av polisen. När det handlar om kontroll av brev då mottagaren avtjänar ett fängelsestraff är en inskränkning av dennes rätt att kommunicera med andra försvarlig.¹²⁰ Inskränkningen kan göras enligt 8:2 EKMR, då vissa villkor måste vara uppfyllda (se avsnitt 8.2.1 och 8.2.1.1)

9.2.1 Praxis

Intagnas inskränkning i rätten till skydd för sin korrespondens som tidigare nämnts är i vissa fall försvarliga. Dock får inskränkningen inte gå längre än vad som är lagligt och kan anses nödvändigt med hänsyn till syftet för frihetsberövandet och de omständigheter under vilka det verkställts.¹²¹ I ett autentiskt fall från Rumänien som behandlades i Europadomstolen¹²², ansågs exempelvis inte laglighetskravet i artikel 8 EKMR vara uppfyllt. Den

---

¹¹⁸ JO-beslut 2001/02, s. 153 Granskning av brev mellan intagen i kriminalvårdanstalt och advokat.

¹¹⁹ Danelius, En kommentar, s. 270.

¹²⁰ Danelius, En kommentar, s. 273.

¹²¹ Danelius, En kommentar, s. 273.

¹²² Petra mot Rumänien, Europadomstolens avgörande 1998-09-23.

lagliga grunden för granskning av korrespondensen vid anstalten bestod i mycket svaga och allmänna lagbestämmelser. Vissa föreskrifter hade inte ens publicerats, och en föreskrift gav anstaltsdirektören befogenhet att förhindra korrespondens om denna kunde motverka den intagnes rehabilitering. Till råga på allt fanns det inga rättsmedel för anstaltsdirektörens beslut. Förutom laglighetskravet som skall vara uppfyllt krävdes enligt Europadomstolen i ett annat fall att bestämmelserna skulle vara tydligt utformade. Det måste finnas regler om och när granskning av korrespondensen skall genomföras och inom vilken tid.¹²³

När det gäller korrespondensen mellan en intagen och dennes advokat gäller enligt Europadomstolen att den får öppnas för det första om det finns misstankar om att den innehåller något otillåtet föremål. För det andra får korrespondensen i denna typ av fall i mycket sällsynta fall öppnas om det finns skäl att anta att korrespondensen kommer att missbrukas eller användas i ett rent brottsligt syfte.¹²⁴ Det skall alltså råda en särskild frihet när det gäller den intagnes korrespondens med sin advokat.¹²⁵

Enligt Europadomstolen bör det fortsättningsvis finnas register över vilka brev som inkommit och överlämnats till de intagna på anstalten. Detta möjliggör att man i efterhand kan spåra breven. I ett avgörande fall från Europadomstolen ansågs artikel 8 EKMR vara kränkt, p.g.a. att myndigheten inte kunde bevisa att en intagen hade fått ett brev som denne menade kommit in till anstalten.¹²⁶

9.3 Sammanfattning och kommentarer

När KVM granskar de intagnas brev kränks dels rätten till skydd för undersökning av brev enligt 2:6 RB och dels rätten till skydd för förtrolig kommunikation enligt artikel 8 EKMR. Dessa rättigheter kan dock inskränkas enligt 2:12 RF och 8:2 EKMR. Enligt JO skall KVM i första hand när det gäller brev mellan intagna och exempelvis dennes advokat försöka kontakta avsändaren innan brevet granskas. Jag anser dock att det inte är självklart att det är mindre integritetskränkande att kontakta avsändaren än att öppna brevet. Det senare är ändå en åtgärd som av de flesta intagna måste anses vara fördelaktig. Jag skulle i vart fall själv känna att det var bättre att avsändaren skulle bli uppringd än att mitt brev skulle öppnas. Det viktigaste enligt Europadomstolen är att inskränkningarna är lagliga och tydligt utformade, att en viss frihet skall råda mellan den intagne och dennes advokat samt att det skall finnas ett register över vilka brev som kommit in och överlämnats till intagna på anstalten.

---

¹²³ Niedbala mot Polen, Europadomstolens avgörande 2000-07-04.

¹²⁴ Campell mot Förenade Konungariket, Europadomstolens avgörande 1992-03-25.

¹²⁵ Silver m.fl. mot Storbritannien, Europadomstolens avgörande 1983-03-25.

¹²⁶ Messina mot Italien, Europadomstolens avgörande 1993-02-26.

10 Omhändertagande av brev

10.1 Inskränkning av RF

I den mån ett brev eller en tidskrift stoppas till en intagen innebär det inte bara ett intrång i rätten till förtrolig kommunikation som jag nämnt innan utan även intrång i informationsfriheten för den intagne.

I 2:1 RF stadgas att,

Varje medborgare är gentemot det allmänna försäkrad:

2. informationsfriheten: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt i övrigt taga del av andras yttranden... (egen förkortning).

Det som avses i paragrafen ovan är möjligheten att skaffa sig böcker och tidskrifter samt att inneha och använda radio och TV-mottagare.

Skyddet för informationsfriheten får dock inskränkas enligt 2:12-13 RF. Det skall ske genom lag samtidigt som vissa förutsättningar måste vara uppfyllda. Dels de allmänna principerna i 2:12 RF (se avsnitt 8.1.1) samt dels föreskrifterna i 2:13 RF. När det gäller föreskrifterna för informationsfrihet är inte uppräknningen av dessa uttömmande. Men det krävs särskilt viktiga skäl för en *inskränkning som rikets säkerhet, folkförsörjningen, allmänordning och säkerhet, enskilds anseende, privatlivets helgd eller förebyggandet och beivrandet av brott*. Samtidigt som vikten av *vidaste möjliga informationsfrihet* i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter skall beaktas.

10.1.1 Praxis

Rätten till informationsfrihet är tillämplig på intagna i kriminalvårdsanstalt under samma villkor som andra medborgare. Men det kan noteras att det finns större utrymme för frihetsinskränkning inom kriminalvården än för samhället i övrigt. Ett exempel där det ges plats för inskränkning i informationsfriheten är 24 § KvaL, där stadgas det att en intagen får i den utsträckning det kan ske utan olägenhet skaffa sig eller mottaga tidskrifter. För att det skall anses vara av olägenhet krävs det att tidskrifterna ger upphov till direkta uppmaningar om brott. Ett exempel på detta kan vara en tidskrift som handlar om hur vapen tillverkas. Den bedöms däremot inte vara olämplig på grund av att den bara har en speciell åsikt, till exempel att den är för legalisering av narkotika.¹²⁷

10.2 Inskränkning av EKMR

Artikel 10 EKMR Rätten till yttrandefrihet och informationsfrihet

---

¹²⁷ JO-beslut 1986/87 s. 124 Frågor om s.k. informationsfrihet för intagna på kriminalvårdsanstalt.

Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt friheten att ta emot och sprida uppgifter utan offentliga myndigheters inblandning... (egen förkortning) (Se hela artikeln i kap. 7.3.1).

I rätten till yttrandefrihet ingår också rätten till informationsfrihet. En enskild har alltså rätt att motta uppgifter och tankar utan inblandning av offentliga myndigheter. Detta innebär bl.a. att en myndighet inte skall hindra överförandet av meddelanden mellan enskilda personer.¹²⁸

Inskränkning kan göras i informationsfriheten enligt artikel 10:2 i EKMR. Dock måste de tre villkoren som jag nämnt i avsnitt 8.2.1 vara uppfyllda, nämligen laglighetskravet, att någon av de legitima syftena i artikeln tillgodoses samt att det är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. De legitima syftena i 10:2 EKMR är statens säkerhet, den territoriella integriteten, den allmänna säkerheten, förebyggande av oordning eller brott, skyddande av hälsa och moral eller av annans goda namn eller rykte eller rättigheter, förhindrande av att förtroliga underrättelser sprids eller upprätthållandet av domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

10.2.1 Praxis

Europadomstolen har uttalat i ett fall att det råder förbud för regeringen att hindra en person att motta uppgifter som andra önskar eller är villiga att lämna till honom.¹²⁹

I fallet *Sundays Times mot Storbritannien* togs artikel 10:2 EKMR upp. Europadomstolen uttalade här att laglighetsvillkoret är uppfyllt både genom skriften och oskriven lag. Men att det krävs att lagen är tillgänglig för allmänheten och så precis utformad att den enskilde medborgaren verkligen vet vad som gäller.¹³⁰

10.3 Sammanfattning och kommentarer

Om ett brev eller tidskrift stoppas av KVM till eller från en intagen innebär det inte bara ett intrång i rätten till förtrolig kommunikation utan även i informationsfriheten för den intagne enligt 2:1 2 p. RF och artikel 10 EKMR. Inskränkningar får dock göras, dels enligt 2:12-13 RF och dels enligt 10:2 EKMR. Ett exempel på inskränkning enligt RF är i 24 § Kval där en intagen enbart får skaffa sig eller motta en tidskrift om det kan ske utan olägenhet. Det måste dock här enligt min mening vara mycket svårt att sätta gränsen för vad som är en olägenhet. Enligt JO kan det vara då en tidskrift uppmanar till ett brott, exempelvis om hur man tillverkar vapen. Om KVM skall kunna avgöra detta, måste man ju läsa igenom hela tidskriften. Vilket jag anser det inte kan finnas tid eller resurser till.

---

¹²⁸ Danelius, En kommentar, s. 332.

¹²⁹ *Leander mot Sverige*, Europadomstolens avgörande 1987-03-27.

¹³⁰ *Sunday Times mot Storbritannien*, Europadomstolens avgörande 1979-04-26.

11 Kontroll vid besök

11.1 Inskränkning av RF

Då den lokala KVM utför en kontrollåtgärd som exempelvis kroppsvisitation i samband med ett besök kränks rättigheter i 2:6 RF.

I 2:6 RF stadgas att,

Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot påtvingat kroppsligt ingrepp... Han är därjämte skyddad mot kroppsvisitationer, husrannsakan och liknade intrång... (egen förkortning) (se hela paragrafen i avsnitt 8.1).

Den enskildes kroppsliga integritet är alltså skyddad enligt ovan nämnda paragraf. Skyddet omfattar dels mot påtvingat kroppsligt ingrepp dels bl.a. mot kroppsvisitation. Begreppet kroppsbesiktning förekommer däremot inte i paragrafen. Med kroppsligt ingrepp avses främst annat våld mot människokroppen som inte är dödsstraff (2:4 RF) och inte kroppsstraff (2:5 RF). Med begreppet annat våld mot kroppen avses i motiven läkarundersökningar, smärre ingrepp som vaccination och blodprovstagning samt "liknande företeelser som brukar betecknas med ordet kroppsbesiktning". I motiven står vidare uttryckt att med kroppsvisitation avses en undersökning av en persons kläder eller något den har med sig. Av det nu sagda är kroppsbesiktning en form av kroppsligt ingrepp men dock inte kroppsvisitation.¹³¹ Det är än så länge oklart om provtagningar är att betrakta som kroppsliga ingrepp enligt RF. Visserligen medför olika former av provtagningar olika stora ingrepp i den enskildes integritet. Men det råder ingen tveksamhet om att blodprov är ett kroppsligt ingrepp, dock är det mer tveksamt om ett urinprov är det. Vad som kan tala mot att urinprov är ett kroppsligt ingrepp är att vid ett sådant prov analyseras ett spår av människan. Andra spår av människan som kan analyseras tekniskt är exempelvis fingeravtryck, fotavtryck, röstmeddelande och salivprov. Det är här uppenbart att dessa inte är att se som kroppsliga ingrepp. Det som dock talar för att urinprov är ett kroppsligt ingrepp är att man använder sig av nästan identiska provtagningsmetoder vad gäller urinprovtagning och blodprovstagning för att säkerställa provets riktighet.¹³² Vad som avses med kroppsvisitation och kroppsbesiktning i 2:6 RF kan utläsas i avsnitt 4:2.

Skyddet mot kroppsvisitation och påtvingat kroppsligt ingrepp kan dock begränsas genom lag på samma sätt som skyddet för undersökning av brev och förtroligt meddelande (2:12 RF). Inskränkningen av skyddet för den kroppsliga och personliga integriteten har delats in i fyra grupper.

- Påtvingat kroppsligt ingrepp, som innebär våld mot människokroppen, t.ex. kastrering och transplantation.

¹³¹ Prop. 1975/76:209 Om ändring i regeringsformen, s.147.

¹³² SOU 2005:54, s. 543. Se vidare prop. 1994/95:124.

- Påtvingat kroppsligt ingrepp i annat fall, d.v.s. kroppsbesiktning, främst läkarundersökning, samt smärre ingrepp av typ vaccination, tagande av blodprov eller fingeravtryck.
- Kroppsvisitation eller således undersökning av någons kläder eller av det som någon bär med sig.
- Samhällets rätt att i andra fall utöva våld mot enskilda personer d.v.s. en mera generell rätt för det allmännas verkställande organ till våldsutövning för genomförande av vissa förvaltningsuppgifter, t.ex. 10 § Polislagen.

De ovan nämnda gränsdragningarna är dock inte entydiga utan ungefärliga, och är egentligen ganska ointressanta i sammanhanget, eftersom grundlagsskyddet är samma för alla fyra grupper.¹³³

Inskränkningar av ovan nämnda slag finns i bl.a. 29 a §, 52 a § och 52 b § i KvaL.

11.1.1 Praxis

Då det gäller inskränkningar i RF om exempelvis kroppsvisitationer är det nödvändigt att denna inskränkning finns i lag. Vid kroppsbesiktning kan man inte tvinga en intagen till att vare sig inta viss medicin eller föda för att exempelvis underlätta besiktningen, eftersom det inte finns något lagstöd för det. Den intagne får endast erbjudas att inta föda och det måste tydligt framgå att erbjudandet är frivilligt. Han/hon får inte känna sig tvingad trots den utsatta situation som oftast råder vid kroppsbesiktning. Dock framhålls det i praxis att det är svårt för den tjänsteman som lämnar erbjudandet att avgöra om den intagne handlar fullt frivilligt.¹³⁴

När det gäller provtagning som urinprov är det av stor vikt att den intagne informeras om att det är frågan om ett urinprov samt att det sker på ett sådant sätt att formerna för det inte efteråt kan frågasättas.¹³⁵

11.2 Inskränkning av EKMR

Artikel 8 EKMR Rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens (egen förkortning)

Skydd för kroppsvisitationer i EKMR, ges i samma artikel som skydd för granskning av korrespondens, nämligen i artikel 8 EKMR. Allvarlig kränkning av den fysiska integriteten som exempelvis tortyr, omänsklig eller förnedrande behandling står däremot i strid mot artikel 3 EKMR. Det innebär att om den fysiska kränkningen inte når upp till nivån som förutsätts i artikel 3 EKMR, kan det tänkas strida mot artikel 8 EKMR. Vad som måste nämnas är ju att artikel 8 EKMR om kroppsvisitationer kan

¹³³ SOU 1978:34 Förstärkt skydd för fri och rättigheterna, s. 202-207.

¹³⁴ JO-beslut 2004/05 s. 126.

¹³⁵ JO-beslut 1989/90 s. 111. Vid urinprovstagning skall den intagne informeras om provtagningen. Vidare skall alltid provet lämnas i ett avsett kärl.

inskränkas på samma sätt som granskning av intagnas brev och annan försändelse, nämligen enligt artikel 8:2 EKMR (se vidare kapitel 8.2.1 och 8.2.1.1).

11.3 Sammanfattning

När den lokala KVM utför kroppsvisitationer och/eller kroppsbesiktningar på intagna när de har haft besök vid en anstalt kränks rättigheter enligt 2:6 RF. Att KVM trots allt kan utföra dessa kontrollåtgärder har att göra med att rättigheterna kan inskränkas enligt 2:12 RF.

Det är än så länge oklart om provtagningar är en form av kroppsliga ingrepp enligt RF. Det är dock fastställt att blodprov är det.

Det är nödvändigt enligt JO att inskränkningen verkligen står i lag, det är exempelvis inte tillåtet att vid en kroppsbesiktning tvinga den intagne att inta någon föda, utan detta skall i så fall ske frivilligt.

Skydd för kroppsvisitationer och kroppsbesiktningar finns även i artikel 8 EKMR.

12 Avlyssning av telefonsamtal

12.1 Inskränkning av RF

När den lokala KVM väljer att avlyssna den intagnes telefonsamtal är det nödvändigt att han/hon är medveten om det. Om inte detta sker kränks rätten till skydd för hemlig avlyssning.

I 2:6 RF stadgas att,

Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad... mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande... (egen förkortning). (Se hela paragrafen i avsnitt 8.2).

Det ovan nämnda grundlagsskyddet omfattar samma rättighet som vid granskning av brev. Det handlar även här om förtroliga meddelanden, men då alltså muntliga och inte skriftliga. Muntliga förtroliga meddelanden är bl.a. just telefonsamtal, dock är exempelvis inte samtal i en folksamling eller radiosändningar det. Det som måste förtydligas är vad som menas med hemlig avlyssning. Enligt motiven betyder detta att de tekniska hjälpmedlen antingen hålls helt dolda för den som blir avlyssnad eller att denne i alla fall är helt ovetande om att den för tillfället är i funktion.¹³⁶ 2:6 RF skyddar dels när avlyssning sker samtidigt som samtalet samt dels när samtalet spelas in för att avlyssnas på senare.¹³⁷ Med tekniska hjälpmedel menas alla slag av fungerande avlyssning eller inspelningsapparater.¹³⁸

Det diskuteras mycket i motiven till lagen och i doktrinen om avlyssning av samtal i smyg men utan tekniska hjälpmedel är grundlagsskyddade. Vissa menar att när man i motiven skrev att en hemlig avlyssning skulle ske med tekniska hjälpmedel var det endast ett exempel som gavs och inget annat. Andra menar dock att om det skulle vara grundlagsskyddat även utan tekniska hjälpmedel borde det ha framgått tydligare i paragrafen.¹³⁹

När det gäller kriminalvårdens kontroll av telefonsamtal handlar det om en öppen kontroll, d.v.s. att den intagne och mottagaren av samtalet skall veta om att kontrollen sker. Hemlig teleavlyssning får endast ske av polis om en domstol på begäran av en åklagare beslutat om det enligt 27 kap 18-23 §§ RB.

12.2 Inskränkning av EKMR

Artikel 8 EKMR Rätt till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens

1. Var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.(egen förkortning).

---

¹³⁶ Prop.1975:19 Regeringens proposition om lagstiftningens skydd mot avlyssning, s. 103.

¹³⁷ SOU 1972:15 Ny regeringsform, ny riksdagsordning, s.159.

¹³⁸ Prop. 1975:19, s. 103.

¹³⁹ Wennergren, Grundlagsskyddet mot hemlig avlyssning, s. 58-59.

Skydd för avlyssning av telefonsamtal finns i EKMR i samma artikel som skyddet för granskning av brev och kroppsvisitation, nämligen i artikel 8 EKMR. Denna rätt kan inskränkas även den enligt 8:2 EKMR (se avsnitt 8:2.1 och 8.2.1.1)

12.2.1 Praxis

Telefonavlyssning är ju ett mycket kraftigt intrång i den personliga integriteten, eftersom syftet är att lyssna av ett samtal mellan personer som pratar förtroligt med varandra om privata angelägenheter. Därför anser Europadomstolen att ingreppet måste vara föreskrivet i lag. Lagstodet bör även vara klart och detaljerat, det får inte vara allmänt utformat eftersom tillämpning måste vara försägar.¹⁴⁰

12.3 Sammanfattning

Det är nödvändigt att den intagne vet om att hans/hennes telefonsamtal avlyssnas av KVM, annars strider det mot 2:6 RF. En sådan här avlyssning som den avlyssnade vet om kallas för en öppen avlyssning. Det som stagas i 2:6 RF är skydd mot hemlig avlyssning. Denna rättighet får idag endast inskränkas då en domstol beslutar att polisen får göra det på begäran av en åklagare.

Skydd mot hemlig avlyssning finns även i artikel 8 EKMR.

Det viktiga är alltså att den intagne vet om att en avlyssning av telefonsamtalet sker, annars handlar det om en hemlig avlyssning och är alltså en kränkning av RF och EKMR. Detta är fallet eftersom det inte finns någon inskränkning om hemlig avlyssning i KvaL.

---

¹⁴⁰ Danelius, En kommentar, s. 271.

13 Analys och avslutande kommentarer

13.1 Inledning

Inom rättskipningen kan ofta problem uppstå som kan relateras till de svårigheter som uppkommer då krav på, å ena sidan effektiviteten, och å andra sidan rättssäkerheten, skall förenas. Det är inte alls ovanligt att då åtgärder vidtas för att öka effektiviteten medför de att rättssäkerheten försämras och tvärtom. Det grundlagsskydd som den enskilde har gentemot det allmänna är givetvis extra viktigt att upprätthålla. I de fall som i denna uppsats, då de mänskliga fri- och rättigheterna kan inskränkas genom lag, uppstår frågan om och i vilken utsträckning begränsningar kan ske. Man måste mycket väl väga skyddsintresset mot det intresse som inskränkningen ger. Denna avvägning måste ske dels på lagstiftningsnivå och dels på tillämpningsnivå. Det är av stor vikt att lagstiftning som inskränker fri- och rättigheter är väldigt precisa och tydliga, så att de inte ger upphov till fria tolkningar och/eller missförstånd.

Enligt RF omfattar de mänskliga fri- och rättigheterna alla medborgare i Sverige och även utländska medborgare är här likställda i de allra flesta avseenden. I EKMR stadgas att de mänskliga fri- och rättigheterna skall vara ”lika för alla och envar inom statens jurisdiktion”. Men RF och EKMR tillåter ju en rad inskränkningar i fri- och rättigheterna när en person är frihetsberövad. Då kan man dra den slutsatsen att de mänskliga fri- och rättigheterna inte omfattar alla och envar, eftersom då en person begår en straffbelagd handling kan denne alltså bli fräntagen dessa fri- och rättigheter. I och med detta kanske inte denna lagstiftning har den överordnade status som den egentligen borde ha.

KvaL inleds med ett principutlåtande om att syftet med kriminalvård i anstalt är att främja den intagnes anpassning i samhället och att motverka skadliga följder av ett frihetsberövande. Något uttryckligt stagande om respekt för mänskliga fri- och rättigheter förekommer emellertid inte. Detta är egentligen ganska märkligt, eftersom det i KvaL finns en rad olika inskränkningar i de mänskliga fri- och rättigheterna men inte ett ord står om det i lagen.

En inskränkning i de mänskliga fri- och rättigheterna som jag anser skapade ett problem var att lagstiftaren i februari 2004 införde den allmänna inpasseringskontrollen för besökare och personal vid alla landets anstalter och häkten. Detta var egentligen en oerhört omfattande inskränkning av de mänskliga fri- och rättigheterna. Dock är jag inte emot regleringen i sig, något var tvunget att hända. Det som jag blev förvånad över var att denna inskränkning som här gjordes i de mänskliga fri- och rättigheterna, inte krävde någon större utredning i motiven. Det nämns knappt att det var en

inskränkning. Men som jag nämnt tidigare har framförallt Europadomstolen fastslagit vid ett flertal tillfällen att en inskränkning i de mänskliga fri- och rättigheterna skall vara detaljerad och klar så att den inte kan missuppfattas. Regleringen om allmän inpasseringskontroll är enligt min mening en mycket allmän hållen regel, och inte så detaljerad som den kanske borde vara. Det som dock väger upp detta är att KVM endast får besluta om allmän passeringskontroll högst tre månader i taget, sedan måste det omprövas.

13.2 Tre kontaktmöjligheter

Tre olika former av kontaktmöjligheter med omvärlden som en intagen har från en sluten anstalt är kontakt via brev, besök och telefonsamtal.

Brevkontakt med omvärlden har den intagne alltid möjlighet till, ett undantag från denna kontaktmöjlighet är om den intagne är under ett så kallat disciplinärende. Då kan han/hon få restriktioner.

Då det gäller besök och telefonkontakt kan den intagne vägras detta om det exempelvis skulle kunna tillfoga den intagne eller annan någon skada. Vilken typ av skada det handlar om sägs inte i KvaL. Inte heller i KvaF förekommer regler här om. I detta exempel men det finns även flera har lagstiftaren valt att överlåta att ingrepp i rätten till besök och telefonkontakt beslutas av den lokala KVM. Så här tycker jag att det känns nästan genomgripande inom kriminalvården, att varje lokal KVM själv får bestämma vad som skall gälla för ”deras” intagna. Detta tycker jag är ett problem och säkert även andra med mig. Det sägs om och om igen att reglerna speciellt vad gäller fri- och rättigheter skall vara väldigt precisa och att inget utrymme skall ges för tolkning. Men exempelvis finns det inte idag reglerat när urinprovtagning får ske, utan detta är upp till varje enskild KVM att bestämma. Vilket självklart leder till att den intagne kan ha ”tur” att hamna på en anstalt där kriminalvårdarna inte tar så många urinprov.

13.3 Kontroll med hjälp av tvångsåtgärder i förhållande till RF och EKMR

De tvångs- och kontrollåtgärder som utförs av KVM när de intagna har kontakter med omvärlden är alla skyddade genom de mänskliga fri- och rättigheterna enligt RF och EKMR. De paragrafer det handlar om är 2:1 p.1 RF om informationsfrihet respektive 2:6 RF om de ”kroppsliga” fri- och rättigheterna samt artikel 8 i EKMR om rätten till skydd för privat- och familjeliv, hem och korrespondens respektive artikel 10 i EKMR om bl.a. rätten att mottaga information.

Vad man här kan fråga sig är vad begreppet privatliv i artikel 8 i EKMR egentligen innefattar. Det skulle ju kunna medföra att allt konventionsenligt frihetsberövande tillåter all inskränkning i privatlivet. Men efter att jag har läst Hans Danelius´ beskrivning i boken ”Mänskliga rättigheter i europeisk

praxis – En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna” förstår jag att artikel 8 EKMR skall (i varje fall) enligt honom vara ganska hårddragen och att den huvudsakliga idén är att inskränka så att inte artikel 8 EKMR blir oändligt stor i sitt innehåll eller antar någon slags generalklausul. Utan artikeln måste avskiljas från andra artiklar som berör den enskildes privatliv.

Den kontrollåtgärd som sker i samband med att brev och annan försändelse kommer in till den intagne består i att den lokala KVM granskar breven. Denna granskning får ske om det görs i syfte att undersöka efter ett otillåtet föremål eller undersöka om det innehåller någon planläggning av brottslig verksamhet eller liknande. Denna undersökning skall dock inte ske mer ingående än nödvändigt. På slutan anstalt får en undersökning även ske stickprovsvis, vilket egentligen avviker från principen att ingen får dömas utan lagvunnen dom. Granskning på en slutan anstalt får även ske om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes särskilda förhållanden. Detta innebär, i motsats till vad som förekommer stickprovsvis, att personalen öppet kan styra granskningen till en viss person. Att KVM överhuvudtaget får utföra en sådan här granskning av brev är på grund av att de inskränkningar som har skett i 2:6 RF och i artikel 8 EKMR, där det stadgas att varje medborgare är skyddad mot en sådan undersökning. Ett brev får vidare kvarhållas av KVM om särskilda skäl föreligger. När ett brev kvarhålls finns det inte bara risk för att rätten till förtrolig kommunikation kränks utan även en kränkning kan ske av informationsfriheten för den intagne. Informationsfriheten kan även kränkas om den intagne exempelvis inte får tillgång till en tidskrift. Den ovan nämnda rättigheten har dock även den inskränkts i KvaL genom att KVM får kvarhålla brev och att de intagna bara får skaffa sig tidskrifter om det kan ske utan olägenhet.

De kontrollåtgärder som vidtas i samband med besök är att KVM använder sig av kroppsvisitation, kroppsbesiktning och olika provtagningar på den intagne. År 1994 kom legaldefinitioner av just kroppsvisitation och kroppsbesiktning i RB, de måste ha varit mycket välkomnade. Tidigare måste det ha förlegat stora oklarheter om vad som egentligen avsågs med de olika begreppen. Jag anser att dessa definitioner är oerhört viktiga på grund av både principiella och praktiska skäl. Av principiella skäl för att de ovan nämnda begreppen ger inskränkningar av grundlagskyddet och av praktiska skäl för att de används inom olika verksamhetsområden samt att de tillämpas av olika befattningshavare på olika nivåer. Det är viktigt speciellt inom kriminalvården där man använder sig så ofta av kroppsvisitation och kroppsbesiktning att det finns klara definitioner som anger vad de innebär och även när de får användas. Enligt KvaL får kroppsvisitation och kroppsbesiktning användas då den intagne skall och har haft besök. Detta genom en inskränkning av just 2:6 RF och artikel 8 EKMR.

En av de kontroller som KVM utför då den intagne telefonerar från anstalten är med hjälp av kontrollsystemet INTIK. Problemet med detta system är att den inte kan kontrollera om samtalet vidarekopplas från en mobiltelefon eller om det verkligen är den uppgivna mottagaren som innehar

mobiltelefonen. Detta är ett betydande problem idag, eftersom många människor bara har mobiltelefon och ingen fast telefon. Problemet med INTIK borde dock kunna lösas med dagens teknik. Som det är idag kan ju de intagna i stort sett ringa till vem de vill även de personer som de inte egentligen har fått tillstånd att ringa. Vilket i sin tur kan leda till att exempelvis fritagningar planeras från anstalter. KVM kan också kontrollera den intagnes telefonsamtal genom att besluta om att avlyssna samtalet. Denna avlyssning är en s.k. öppen avlyssning d.v.s. att den intagne skall vara medveten om avlyssningen. För denna kontrollåtgärd behövs alltså inte någon inskränkning i vare sig 2:6 i RF eller artikel 8 i EKMR. Detta eftersom det där stadgas om den andra typen av avlyssning, nämligen den hemliga avlyssningen.

13.4 Förändringarna inför framtiden?

Att kriminalvården skall bli en ny myndighet är på förslag enligt ”prop. 2004/05:176”. Detta innebär att KVS, transporttjänsten samt de 35 lokala KVM skall omvandlas till en myndighet. Det innebär vidare att KVS den överprövningsinstans som finns idag försvinner och intagna istället direkt måste överklaga till allmän förvaltningsdomstol. Förslaget är dock i prop. att den intagne skall kunna få sitt beslut överprövat till den nya myndigheten eller till någon person på samma lokala KVM som har fattat beslutet. Detta förslag ser jag nog som en nödvändighet, de allmänna domstolarna skulle annars få en arbetsbörda som inte de skulle klara av.

Den förändring inom kriminalvården som i skrivande stund är på gång är ”SOU 2005:54 Framtidens kriminalvård”. I denna SOU diskuterar kriminalvårdskommittén bl.a. om problemet med att narkotika smugglas in under frimärken på de kuvert som kommer in till de intagna samt att detta skulle kunna stoppas genom att KVM inte låter den intagne få del av kuvertet utan enbart innehållet. Frågan som kommittén ställer sig och även jag efter att studerat RF:s och EKMR:s regler är om detta är förenligt med lagstiftningen, eller om en inskränkning i så fall måste göras. Det skulle kunna vara en kränkning av rätten till korrespondens eftersom den intagne inte får tillgång till hela sitt brev. Men ändå kan man säga att det förtroliga meddelandet har kommit fram, även om den intagne inte får kuvertet.

Kriminalvårdskommitténs förslag om att utveckla besöksformerna på de slutna anstalterna för att lättare kunna upptäcka när intagna och besökare lämnar över otillåtna föremål mellan varandra är en god idé. Kommittén hade i sin utredning två förslag till nya besöksformer, dels avlyssning i stora besöksrum där många intagna och deras besökare vistats samtidigt, dels s.k. glasrutebesök. Jag har samma åsikt som kommittén att besöksformen med att många intagna har besök samtidigt är ett mindre bra förslag. Orsaken är att de intagna som sitter på anstalten blir kända för varandra så väl för andra intagna som deras besökare. Detta är inte alls en lyckad utveckling, p.g.a. den hotbild som många intagna på en anstalt lever under idag. En annan orsak till att det inte är något bra förslag med denna besöksform är att intagna som är medlemmar i kriminella gäng kan få kontakt med varandra i

besöksrummet. Den andra besöksformen som också var på förslag var de s.k. glasrutebesöken som löser de ovan nämnda problemen. Samtidigt ger denna besöksform den intagne och besökaren möjligheter att få prata ostört, vilket jag tror är oerhört värdefullt. Glasrutebesök kan även vara en besöksform som kan vara ett alternativ om inte bevakade besök anses tillräckliga, då det exempelvis handlar om besökare som är kriminellt belastade. Avvägningen blir dock oerhört svår om det här handlar om en nära anhörig. Är det verkligen humant att inte då ha någon fysisk kontakt alls med exempelvis sin man? Men det måste vara bättre än att inte få ha något besök överhuvudtaget. En ytterligare synpunkt på detta med s.k. glasrutebesök är att om KVM är så säker på att ett otillåtet föremål kommer att smugglas in så att den måste skilja den intagne och besökaren åt via en glasruta kanske inte ett besök skall äga rum alls.

Intagnas tillgång till mobiltelefoner på anstalter är ett mycket stort problem. För att komma till rätta med detta använder KVM sig av kroppsvisitationer av besökare och intagna för att försöka förhindra att de överhuvudtaget kommer in. KVM använder sig också av störningsutrustning för att upptäcka mobiltelefoner inne på anstalten. Detta bör man enligt min erfarenhet använda i större utsträckning, trots den ekonomiska kostnad sådana apparater medför.

Ett förmånssystem är på förslag att införas på landets anstalter. Detta för att ge de intagna som sköter sig olika förmåner som kan göra det lättare för dem att kunna motivera och sköta sig på anstalten. Kritiken mot detta har dock varit ganska omfattande, och jag ser det som att det kommer bli svårt att införa ett sådant förmånssystem som kommittén har föreslagit.

Efter att ha läst stora delar av det nya förslaget får jag känslan av att kommittén vill att reglerna mer och mer skall stramas åt. Det blir grövre kontroller av alla intagna och även de personer de vill ha kontakt med. Exempelvis genom att kommittén diskuterar om att de intagna bara skall få del av innehållet i försändelsen och inte kuvertet samt att besökarna skall identifieras med hjälp av fingeravtryck eller sin ansiktsform. Man skulle kunna säga att det blir ett sorts kollektiv bestraffning. Alla drabbas, fast det är bara några som missköter sig. Därför är kommitténs förslag att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall kunna meddela föreskrifter för en viss definierad grupp intagna som har en fastställd potential för brott, vad de skall ges för möjligheter att ta emot brev och besök samt telefonera och vilka kontrollåtgärder som skall användas. Det är också en god idé (även om den är svår att genomföra i praktiken) att införa ett förmånssystem, där de som sköter sig verkligen får förmåner för det.

13.5 Avslutning

Avslutningsvis när KVM kontrollerar den intagne i samband med dennes kontakter med omvärlden, görs vissa inskränkningar i de mänskliga fri- och rättigheterna. Framförallt görs inskränkningar i 2:6 RF och i artikel 8 EKMR. En fråga jag hela tiden ställt mig när jag har skrivit denna uppsats är

om det verkligen är värt att utföra dessa kontrollåtgärder för att hindra att de intagna begår brott under sin anstaltsvistelse? Efter att nu ha studerat ämnet under en längre tid och utgått från min egen erfarenhet är min åsikt att det är värt det, kontrollåtgärderna har verkligen ett syfte. Både för de intagnas, personalen på anstalterna och för alla medborgare i samhället i övrigt skull. Genom att kontrollåtgärder utförs av KVM görs i alla fall ett försök att stoppa kriminalitet på anstalterna samt ges signaler ut att det inte är acceptabelt att exempelvis missbruka narkotika. Men det måste finnas oerhört tydliga ramar när en inskränkning får ske, och de personerna som skall utföra kontrollerna måste veta exakt när och hur det skall gå till. Utvecklingen går dock emot en alltmer omfattande inskränkning i grundlagsskyddet. Så snart en inskränkning har gjorts, föreslås ytterligare en. Troligtvis beror detta på det ökade behovet som finns både inom kriminalvården och exempelvis inom polisen att använda effektiva och verkningsfulla hjälpmedel för den brottsförebyggande och brottsbekämpande verksamheten. Denna utveckling ser jag inte som särskilt önskvärd. Självklart måste det göras så mycket som möjligt för att stoppa brottsligheten men det får inte gå till överdrift och människors personliga integritet får inte helt sättas åt sidan.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Danelius Hans, *Mänskliga rättigheter*, 5 upplagan, Nordstedts juridik, Stockholm 1993

Danelius Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 2 upplagan, Nordstedts juridik AB, Stockholm 2000

Hellner Trygve och Malmqvist Bo, *Förvaltningslagen med kommentarer*, Nordstedts juridik AB, Stockholm 2003

Marcusson Lena, *Offentligrättsliga principer*, Iustus förlag, Uppsala 2005

Strömberg Håkan, *Allmän förvaltningsrätt*, 22 upplagan, Liber Ekonomi, Malmö 2003

Wennergren Bertil, *Grundlagsskyddet mot hemlig avlyssning i Om våra rättigheter II*, Rättsfonden, Stockholm 1983

Offentligt tryck

SOU 1972:15 *Ny regeringsform, ny riksdagsordning*

SOU 1978:34 *Förstärkt skydd för fri- och rättigheterna*

SOU 2005:54 *Framtidens kriminalvård*

Prop.1974:20 *Lagstiftning om kriminalvård i anstalt m.m.*

Prop.1975:19 *Regeringens proposition om lagstiftningen om skydd mot avlyssning*

Prop. 1975/76:209 *Om ändring i Regeringsformen*

Prop. 1994/95:124 *Ändringar i kriminalvårdslagstiftningen (anstaltsindelning m.m.)*

Prop. 2003/04:3 *Allmän passeringkontroll i vissa kriminalvårdsanstalter och häkten*

Prop. 2004/05:176 *Kriminalvården – en myndighet*

Ju 2004/5909/KRIM

JO:s ämbetsberättelse

JO-beslut 1986/87 s. 124 *Frågor om s.k. informationsfrihet för intagna på kriminalvårdsanstalt*

JO-beslut 1989/90 s. 111 *Vid urinprovstagning skall den intagne informeras om det är frågan om provtagning. Vidare skall alltid provet lämnas i därför avsett kärl*

JO-beslut 2000/01 s. 219 *Uttalanden om tillvägagångssättet vid visitation och urinprovtagning*

JO-beslut 2001/02 s. 153 *Granskning av brev mellan intagen i kriminalvårdsanstalt och advokat*

JO-beslut 2004/05 s. 126 *Kroppsbesiktning av intagen*

JO-beslut nr 3284-2003, 2004-12-27

Kriminalvårdens publikationer

Kriminalvårdsstyrelsen: Rolf K Jonsson och BO M Svensson, *Säkerhet och bevakning – Grundläggande personalutbildning*, 7 uppl. 2000

Kriminalvårdsstyrelsen *Kriminalvård i Sverige 2003*

KVVFS 2000:11 *Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om intagnas telefonsamtal*

KVVFS 2005:2 *Kriminalvårdsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt*

Kriminalvård och statistik (KOS) 2004

Övrigt

Bengtsson Sture, Håstad, Torgny, Lindblom Per-Henrik och Rylander Staffan, *Juridikens termer*, Almqvist & Wiksell Åttonde upplagan, Falköping 1993

Intervju med säkerhetsansvariga på en sluten anstalt från 2005-11-28

E-mailkontakt med Åsa Giselman på Justitiedepartementet

Remissutlåtande från Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds Universitet angående SOU 2005:54 *Framtidens kriminalvård*

Remissutlåtande från BRÅ angående SOU 2005:54 Framtidens
kriminalvård

Remissutlåtande från RFHL angående SOU 2005:54 Framtidens
kriminalvård

Rättsfallsförteckning

Europadomstolen

Sunday Times mot Storbritannien, Europadomstolens avgörande 1979-04-26
(no.1)-30(26.4.79)

X mot Storbritannien, Europadomstolens avgörande 1981-11-05
46(5.11.81.)

Silver m.fl. mot Storbritannien, Europadomstolens avgörande 1983-03-05
61(25.3.83)

Leander mot Sverige, Europadomstolens avgörande 1987-03-27
116(26.3.87)

Campell mot Förenade Kungariket, Europadomstolens avgörande 1992-03-25
233(25.3.92)

Messina mot Italien, Europadomstolens avgörande 1993-02-26
257-H(26.9.98)

Petra mot Rumänien, Europadomstolens avgörande 1998-09-23
Rep.1998-VII, fasc.92(23.9.98)

Niedbala mot Polen, Europadomstolens avgörande 2000-07-04
No.27915/95 (Sect. 1) (Eng)-(4.7.00)